

**DOLOČITEV IZHODIŠČ IN OPREDELITEV KRITERIJEV ZA OBLIKOVANJE
PROSTORSKE ZASNOVE OBMOČIJ, OBJEKTOV IN NAPRAV V PROSTORSKIH
DOKUMENTIH**

1. faza projekta

**OPREDELITEV VLOGE PROSTORSKIH PLANSKIH
DOKUMENTOV PRI NAČRTOVANJU TURIZMA Z
ANALIZO TUJIH IZKUŠENJ**

Naročnik: Urad Republike Slovenije za prostorsko planiranje
Dunajska 47, Ljubljana

Izvajalec: Inštitut za geografijo
Trg francoske revolucije 7, Ljubljana

Direktor IG:
dr. Marjan Ravbar

Odgovorni nosilec izvajalca:
prof. dr. Matjaž Jeršič

Ljubljana, november 1996

Vsebina:

UVOD

Rekreacija in turizem kot prostorski problem	3
Namen poročila	5

REKREACIJA IN TURIZEM V PROSTORSKIH PLANIH NEMČIJE.

Primer: Bavarska	7
------------------------	---

PLANIRANJE REKREACIJE IN TURIZMA V ZDRUŽENIH DRŽVAH

AMERIKE	24
----------------------	----

REKREACIJA IN TURIZEM V PROSTORSKIH PLANIH - sintezni pregled

Pravne in vsebinske osnove	34
Uresničevanje planov	35
Spremljanje uresničevanja planov	36
Prostorski informacijski sistem	37
Problemi in dileme	37
Strokovni priročniki in izvajanje planov	39
Povzetek zaključkov	40

LITERATURA	42
-------------------------	----

Projektna skupina

Avtor in odgovorni nosilec projekta:

red. prof. dr. Matajž JERŠIČ, dipl. geog.

Sodelavci:

Karmen SADAR, dipl. geog.

Marija MOČIVNIK, dipl. geog.

UVOD

Rekreacija in turizem kot prostorski problem

Številne prostočasne aktivnosti vedno močneje vplivajo na prostor in okolje: na eni strani zaradi izgradnje različnih objektov in naprav, na drugi pa zaradi izvajanja samih rekreacijskih dejavnosti. Povečanje prostega časa in prebivalstvene mobilnosti ter vedno večja diversifikacija rekreacijskih aktivnosti, tako v okviru vsakodnevnega, konectedenskega in počitniškega prostega časa, pobujajo pritisk na rabo prostora, s tem pa se krepi tudi obremenjevanje okolja.

Različni interesi določenih skupin občanov in turistov po rekreaciji v razmeroma naravnem okolju in v intaktni (urejeni in prijazni) pokrajini ter tistih skupin turistov in nosilcev rekreacijske in turistične ponudbe, ki terjajo gradnjo turistične infrastrukture, porajajo navzkrižja in hkrati dileme o načinih njihovega razreševanja. Ker je ena izmed poglavitnih nalog prostorskega planiranja koordinacija različnih prostorskih potreb, se od inštitucionaliziranih ukrepov prostorskega urejanja pričakuje, da bodo zagotovili varovanje rekreacijskih tako naravnih kot kulturnih resursov, hkrati pa odpravljali ali vsaj zmanjšali obremenitve okolja, ki jih (tako kot druge gospodarske dejavnosti) povzročata rekreacija in turizem.

Turizem in rekreacija sta dejavnosti, za katere so naravne in kulturne pokrajinske dobrine temeljnega pomena. Številne oblike rekreacije so namreč navezane na doživljajsko pokrajinsko privlačnost (npr. opazovanje in uživanje pokrajine), na pokrajinsko uporabno ustreznost za rekreacijske aktivnosti (npr. za smučanje, planinstvo, jadranje) ali na naravna zdravilna sredstva (npr. klima, mineralne in termalne vode). To pomeni, da brez varovanja in vzdrževanja določenih pokrajinskih struktur, obstoj in razvoj ni mogoč.

Pri tem se odpira dodaten problem. Nekatere rekreacijske aktivnosti do pokrajine niso agresivne, saj ne terjajo pomembnejših posegov v prostor; druge pa zaradi tehničnih naprav in vplivov na naravne sestavine (npr. hrupom, onesnaževanjem vode in zraka), močno obremenjujejo okolje. Med tema dvema skupinama rekreacijskih aktivnosti se pojavljajo pri oblikovanju rabe prostora vse izrazitejša nasprotja. Z njimi se odpira nova naloga: kako uskalditi konkurenčna razmerja znotraj rekreacijskih oz. turističnih območij, predvsem kako jih zaradi navzkrižji med posameznimi rekreacijskimi oblikami notranje strukturno diferencirati.

Rekreacija in turizem sta torej na eni strani odvisna od intaktne naravne in kulturne pokrajine, na drugi strani pa jo tudi ogrožata. To nasprotje pobujajo turisti sami, kajti mnogi od njih žele uživati v razmeroma naravni ali redko poseljeni in netehnizirani

pokrajini, hkrati pa se niso pripravljene odpovedati določenemu bivalnemu udobju, zabavi in športu, kar terja različne tehnične objekte in naprave. To pomeni, da brez določene obremenitve pokrajine turistični razvoj ni mogoč. To seveda ne pomeni, da naj se vsak tehnično in finančno uresničljiv projekt tudi uresniči, temveč da naj se prouči obseg njegovih obremenitev na socialno in ekološko okolje. V zadnjih letih se je uveljavilo spoznanje, da turizem ni "zdrav" samo če je gospodarsko uspešen, temveč če hkrati ohranja "zdrave" tako ekonomske, ekološke in socialne strukture. Za presojo teh vidikov pa je pomembno strateško vprašanje: kakšna rekreacijska in turistična območja si želimo, ali drugače povedano, s kakšnimi rekreacijskimi aktivnostmi, objekti in napravami ter v kakšnem obsegu bomo opremljali pokrajino.

Predhodno navedeni problemi ter ukrepi za njihovo usmerjanje so med nalogami prostorskega planiranja v ospredju.

Namen poročila

V tem poročilu posredujemo pomembnejše ugotovitve o stanju in možnostih planiranja rekreacije in turizma v sklopu prostorskega planiranja, zlasti o:

- pravnih podlagah za prostorsko planiranje rekreacije in turizma;
- izhodiščih in namenu prostorskega planiranja rekreacije in turizma na posameznih ravneh planiranja;
- možnih ukrepov za uresničevanje oz. izvajanje planskih usmeritev obravnavanega področja;
- dilemah in problemih v zvezi s prostorskim planiranjem rekreacije in turizma.

Izsledki temelje na proučevanju stanja v različnih državah predvsem v Nemčiji, Avstriji, Švici in v Združenih državah Amerike. Te države smo vzeli v podrobnejši pretres iz več razlogov. Sodijo namreč med države:

- z razmeroma dolgotrajno zakonodajo s področja prostorskega planiranja in urejenja;
- z relativno razvitim počitniškim turizmom in hkrati s poudarjenim pomenom bližnje rekreacije;
- z obsežno (javno objavljeno) literaturo z obravnavanega področja, na podlagi katere je bilo možno sploh iskati odgovore na zastavljena vprašanja.

Poleg podrobnejših proučitev za predhodno navedene države, smo v zaključnem delu upoštevali tudi ugotovitve, za nekatere druge manj temeljito analizirane države.

Odgovori na zastavljena vprašanja smo iskali v raznovrstni literaturi; upoštevali smo zlasti:

- neposredne pravne akte o prostorskem planiranju ali posredne vire, t.j. članke o pravnem stanju na tem področju;
- objavljene prostorske plane in programe ali njihove izvlečke;
- poročila o prostorskem planiranju objavljena v strokovnih glasilih, zbornikih ali v uradnih glasilih upravnih organov.

V prvem delu posredujemo rezultate analize o stanju prostorskega planiranja rekreacije in turizma v Nemčiji in v ZDA. S predstavitvijo nekaterih primerov in detajlov iz obeh držav smo, želeli konkretno osvetliti specifične ukrepe prostorskega urejanja. Na ta način so prišle do izraza različne možnosti in načini s katerimi skušajo v posameznih državah uveljaviti prostorsko planiranje rekreacije in turizma. Primejave med obema državama kažejo, da je možno planiranje in izvajanje uresničevati na različne načine, ki so močno odvisni od razmer izven področja turizma in rekreacije, zlasti od politične in upravne pristojnosti posameznih teritorialnih ravni in zemljiško-posestnih razmer. Hkrati pa tudi od pripravljenosti oblikovanja različnih interesnih skupnosti za reševanje prostorskih problemov, ki presegajo ožje lokalne razmere.

V drugem delu sintetiziramo pomembnejše ugotovitve o stanju in možnem inštrumentariju planiranja obravnavanega sektorja, pri čemer opozarjamo na pomanjkljivosti in nedorečenosti, ki so odraz različnih objektivnih in subjektivnih dejavnikov.

V poročilu obravnavamo vprašanja, ki se nanašajo na državni in deželni nivo planiranja

**REKREACIJA IN TURIZEM V PROSTORSKIH PLANIH
NEMČIJE.**

Primer: Bavarska

Zakonsko določeni programi in plani ter poročila

Programi in plani	Vsebina področja "Turizem in rekreacija" v sprejetih programih in planih	Kartografska (teritorialna) konkretizacija
Deželni razvojni program (DRP)	<p>Splošni verbalni cilji, t.j. smernice za urejanje ali preurejanje rekreacijskih območij in objektov - za naslednja področja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rekreacija v mestih - Rekreacija v bližini mest - Rekreacija v počitniških območjih - Turistično gospodarstvo - Narava in rekreacija <p>Regionalni cilji, t.j. smernice za posamezna konkretna rekreacijsko pomembna območja ali večje turistične kraje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Karta območij bližnje rekreacije • Karta (obstoječih in predvidenih) naravnih parkov • Karta območij s pomembnejšim turizmom, ki naj se zagotavlja in razvija tudi v naprej, ter območij, ki so na osnovi pokrajinskih značilnosti ustrezna za turistični razvoj • Karte območij v katerih pride v poštev gradnja počitniških stanovanj le z omejitvami ter območij, v katerih naj bi jih gradili
Regionalni plani (za posamezne planske regije določene z DRP)	<p>Konkretne smernice in ukrepi za posamezne prostorsko posebej pomembne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rekreacijske objekte in naprave - ohranitev in oblikovanje krajine 	(Ni poenotena)
Področni (sektorski) programi in plani (kot sestavni del DRP)	<p>Program "Prosti čas in rekreacija" vsebuje seznam predvidenih rekreacijskih objektov in naprav za 35 območij bližnje rekreacije ter ukrepe za njihovo realizacijo (organizacijske, finančne). Vključeni so naslednji objekti: prometnice za medregionalni in lokalni promet, parkirišča, pešpoti, planinske poti, jahalne steze, naprave za šport in igre, obore za divjad, objekti za vodne športe in kopanje, objekti za izboljšanje možnosti za zimske športe, campingi, gastronomski objekti,</p>	Karta 35 območij bližnje rekreacije na katere se nanaša program.
Posebni odloki (kot sestavni del DRP)	<p>Odlok "Rekreacijska pokrajina Aple".</p> <p>Možni in prepovedani objekti, prometni objekti in splošni pogoji njihove izgradnje v treh conah na katere so bile z odlokom razdeljene bavarske Alpe.</p>	Karta bavarskih Alp z vrisanimi conami: A, B, C.
Poročila o prostorskem urejanju	<p>Letna poročila o izvajanju oz. uresničevanju DRP ter o aktualnih smereh razvoja turizma in rekreacije v prostoru. Naveden je pregled objektov za šport, rekreacijo in turistično infrastrukturo ter ukrepov za uresničevanje zasnove naravnih parkov (tudi realizacijskih) z višino in viri finančnih sredstev.</p>	Vsebinsko kart spreminjajo. Prikazujejo razporeditev posameznih vrst rekreacijskih objektov (npr. campov) in krajinskih parkov.

BAVARSKI ZAKON O DEŽELNEM PLANIRANJU

Vsebina zakona

1. del. Naloge, izhodišča in cilji prostorskega urejanja¹ in državnega (deželnega) planiranja
2. del. Organizacija državnega (deželnega) planiranja
3. del. Programi in plani državnega (deželnega) planiranja
4. del. Uresničevanje prostorskega urejanja
5. del. Posebne določitve

Ad 1. del

Med petnajstimi izhodišči, ki jih vsebuje 2. člen zakona se naslednji direktno ali indirektno nanašajo na rekreacijo turizem (njihovo oštevilčenje je prevzeto po zakonu):

7. Centralna naselja in rekreacijska območja v bližini zgoščenih območij naj bodo zaradi svoje vloge v prostoru, lahko dostopni.

11. Lokacija zgradb, ki lahko povzročijo onesnaževanje zraka, hrup, tresenje, škodljivo sevanje ali škodljivo vplivajo na naravno kakovost podtalnice in površinskih voda, mora biti izbrana tako, da se bo izognila nevarnostim, škodam in težavam. To velja posebej za stanovanjska, rekreacijska in turistična območja kakor tudi za druga, zlasti naravovarstvena območja ter površine, ki so ali še bodo pomembne za prekrbo z vodo.

12. Gozdovi naj bodo glede na lego, obseg in združbo vzdrževani tako, da sta podnebje in vodna bilanca ugodna, da pride do izraza varovalna funkcija gozdov in da so prebivalstvu v zadovoljivem obsegu na voljo kot rekreacijska območja. Območja z izredno lepoto, posebnostjo in naravnimi spomeniki naj ostanejo kar se le da nedotaknjena in varovana. Dostopi do gora, morij, rek in drugih pokrajinskih lepot naj bodo vzdrževani in po potrebi tudi javno dostopni. Preprečiti pa je potrebno poselitev takih pokrajin.

---

¹ Prostorsko urejanje: Ciljne predstave (zasnove) o oblikovanju prostora, pa tudi aktivnosti za njihovo uresničevanje.

13. V zgoštitvenih območjih ali v njihovi bližini, naj se vzdržujejo ali uredijo območja, primerna za rekreacijo.
14. Ustrezna medkrajevna razmejitev med območji poselitve naj se doseže z zelenimi in drugimi odprtimi površinami.
15. Ohranjajo naj se umetnostni in zgodovinski spomeniki ter značilen izgled naselij.

V 3. čl. je določeno, da navedena izhodišča veljajo za upravne organe države (bavarske), za neposredne deželne nosilce planiranja ter urade, združenja in sklade javenga prava, ki so pod državnim (bavarskim) nadzorstvom.

Iz posebnega odloka o izvajanju prostorskih postopkov, (podzakonski akt) s katerimi se prostorsko pomembni posegi javnih in drugih nosilcev planiranja uskalajujejo z zahtevami prostorskega urejanja in planiranja, so naštet kot nosilci oz. soudeleženci tega postopka: javna uprava t.j. vsa ministrstva in njihova društva. Med njimi tudi: nemško alpsko (planinsko) društvo (zveza), bavarska zveza za varstvo narave in strokovno združenje obrti in turizma.

Ad. 2. del

Po 4. čl. se cilji prostorskega urejanja in državnega (deželnega) planiranja oblikujejo (ponazarjajo) v:

- državnem (deželnem) razvojnem programu (t.j. za celotno Bavarsko)
- sektorskih (področnih) programih in planih
- regionalnih planih (t.j. za posamezne bavarske planske regije, ki jih je 18).

Ad. 3 del

Po 13. čl. se z državnim (deželnim) razvojnim programom opredeljujejo izhodišča prostorske ureditve in razvoj državnega teritorija v obliki ciljev² prostorskega urejanja in planiranja. Posamezne konkretne usmeritve (posegi) in ukrepi so vključeni v državni (deželni) razvojni program če so prostorsko pomembni za celotno območje države ali njenih večjih (širših) območij.

---

² Cilji prostorskega urejanja in državnega (deželnega) planiranja. V programih in planih državnega planiranja opredeljene planske predstave (zasnove) razvoja države, ki jih kot prostorsko pomembne načrte (posege) spremlja javni sektor.

V tem členu pa je še navedeno, da se lahko na osnovi državnega razvojnega programa in v njem opredeljenih ciljev, izdelajo področni t.j. sektorski programi in plani. (Torej tudi za rekreacijo in turizem; op. pisca). Ti se lahko izdelajo za celotno državno ozemlje ali za širša območja države. Pripravijo jih lahko posamezni državni uradi (ministrstva) s sodelovanjem nosilcev državnega planiranja.

Ad.4.del

V 19.čl. je določeno, da mora državna (deželna) vlada državnemu zboru in državnemu senatu vsaki dve leti podati poročilo o stanju prostorskega urejanja in izvajanja državnega razvojnega programa ter o novih posegih (projektih) splošnega pomena. S tem namenom je potrebno tudi stalno spremljati prostorski razvoj.

V tem delu je v 23.čl. tudi določeno, da morajo državni (deželni) planski uradi sodelovati pri postopkih v katerih se prostorski posegi usklajujejo z zahtevami prostorskega urejanja določenimi z državnim razvojnim programom. V primeru, da planirani poseg ni skladen z opredeljenimi cilji prostorskega urejanja se lahko prepove, vendar za določen čas.

Izvajanje zakona o državnem (deželenem) planiranju

a. Bavarski razvojni program (Landesentwicklungsprogram)

Skladno z obravnavano zakonodajo je bil leta 1974 sprejet bavarski razvojni program, ki vsebuje 4. dele:

- A. del. Nadrejeni cilji
- B. del. Sektorski (področni) cilji
- C. del. Regionalni cilji
- D. del. Investicijska sredstva

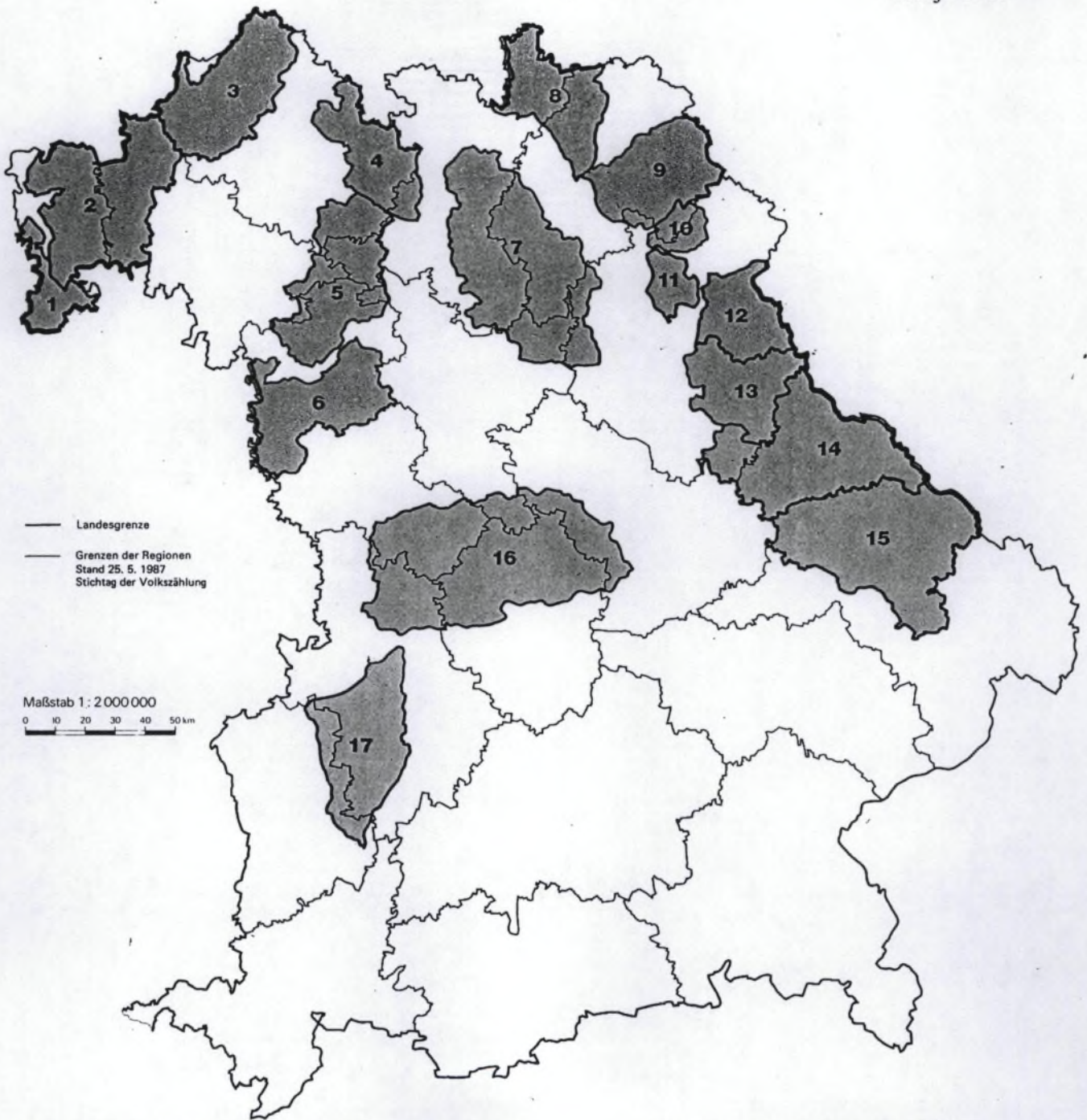
Ad. A del

V tem delu so navedeni cilji, ki se nanašajo na: členitev Bavarske na planske regije in nekatera območja, ki izstopajo po specifični strukturi (npr. manj razvita območja), razvoj prebivalstva in delovnih mest.

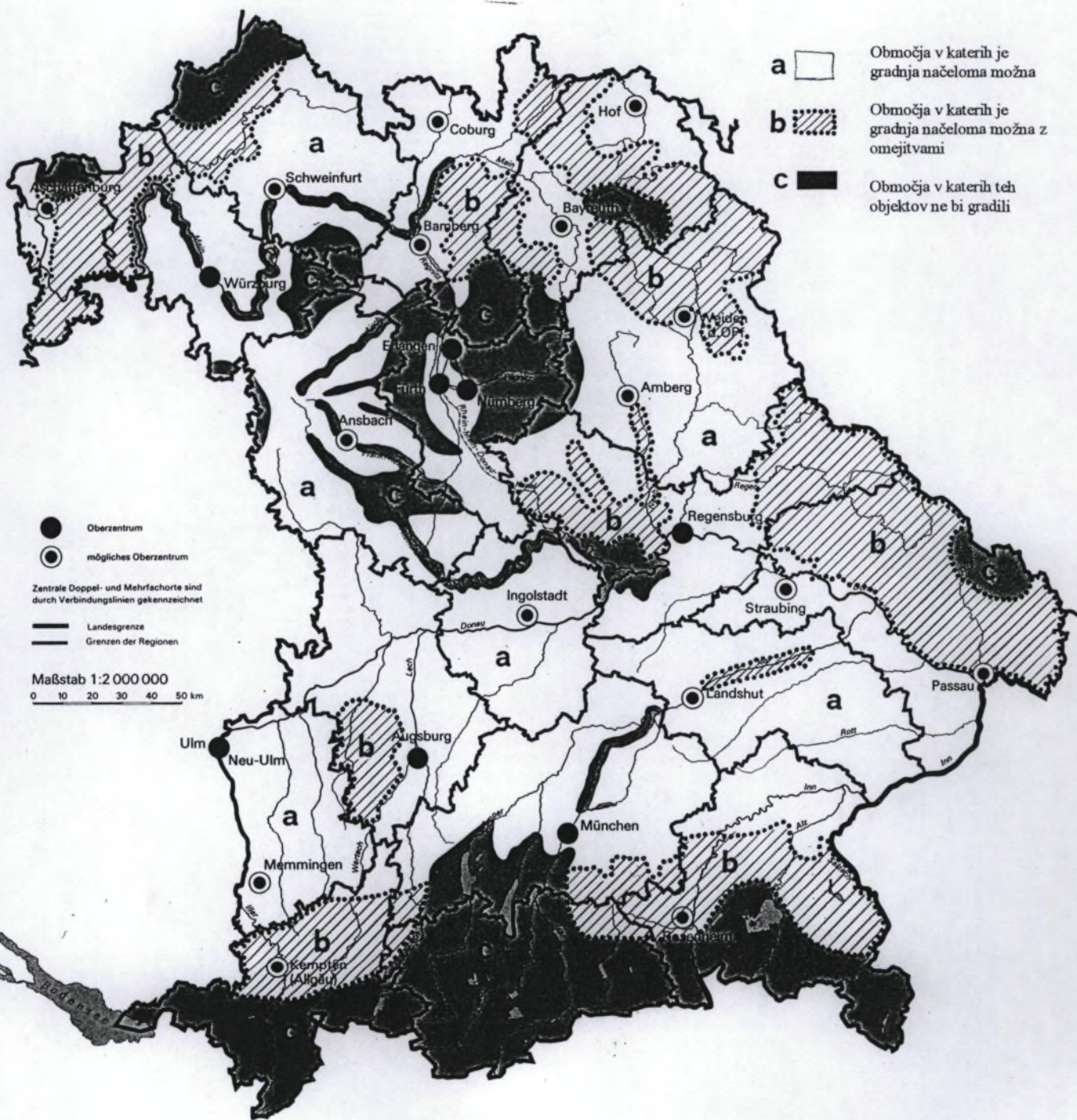
Ad. B del

Ta del vsebuje cilje, ki se nanašajo na krajino in varstvo narave (glej karto št. 1), naselja s pododdelkoma počitniška stanovanja in campi (glej karto št.2), industrija in obrt s pododdelkom turistično gospodarstvo, kmetijstvo in gozdarstvo, težišče deloven sile, izobraževanje in kulturo, prosti čas in rekreacijo, socialo in zdravstvo, promet,

Karta št. 1
Naravni parki
stanje 1989

1 Naturpark Bayerischer Odenwald - Bayerischer Teil des Naturparks Bergstraße-Odenwald - Landratsamt 6148 Heppenheim a. d. B.	39.950 ha (Schutzzone: 34.350 ha)	7 Naturpark Fränkische Schweiz - Veldensteiner Forst Rathaus 8573 Pottenstein	234.600 ha	13 Naturpark Oberpfälzer Wald (vormals Nabburg, Neunburg vorm Wald und Oberviechtach-Schönsee) Landratsamt 8460 Schwandorf	72.385 ha
2 Naturpark Spessart Forstamt 8781 Mittelsinn	171.000 ha (Schutzzone: 131.650 ha)	8 Naturpark Frankenwald Landratsamt 8640 Kronach	97.170 ha (Schutzgebiet: 49.755 ha)	14 Naturpark Oberer Bayerischer Wald Landratsamt 8490 Cham	173.800 ha (Schutzzone: 131.700 ha)
3 Naturpark Bayerische Rhön Landratsamt 8740 Bad Neustadt a. d. Saale	124.000 ha (Schutzzone: 93.000 ha)	9 Naturpark Fichtelgebirge Landratsamt 8592 Wunsiedel	100.400 ha	15 Naturpark Bayerischer Wald Theresienthal 29 8372 Zwiesel	206.800 ha (Schutzzone: 155.300 ha)
4 Naturpark Haßberge Landratsamt 8728 Haßfurt	80.400 ha (Schutzzone: 55.400 ha)	10 Naturpark Steinwald Forstamt 8584 Kemnath	23.330 ha (Schutzzone: 13.750 ha)	16 Naturpark Altmühltal (südliche Frankenalb) Landratsamt 8832 Weißenburg i. Bay.	290.800 ha
5 Naturpark Steigerwald Verkehrsamt 8602 Ebrach	128.000 ha (Schutzzone: 88.700 ha)	11 Naturpark Hessenruther und Manteler Wald mit Parkstein/OPf. Landratsamt 8482 Neustadt a. d. Waldnaab	27.000 ha	17 Naturpark Augsburg - Westliche Wälder Landratsamt 8900 Augsburg	117.500 ha (Schutzgebiet: 66.500 ha)
6 Naturpark Frankenhöhe Landratsamt 8800 Ansbach	110.450 ha (Schutzzone: 76.184 ha)	12 Naturpark Nördlicher Oberpfälzer Wald Landratsamt 8482 Neustadt a. d. Waldnaab	64.380 ha		

energetiko, vodno gospodarstvo, tehnično varstvo okolja, obrambo ter reformo upravne razdelitve.

Poglavje prosti čas in rekreacija obravnava cilje, ki so strukturirani takole: splošni cilji, rekreacija znotraj mest, rekreacija v bližnji okolici mest, rekreacija v večji oddaljenosti. Poleg nekaterih ciljev vsebuje to poglavje tudi karto "območja bližnje rekreacije" (glej karto št. 3 ter obrazložitev programa "Prosti čas in rekreacija" v nadaljevanju besedila). Sestavni del državnega razvojnega programa je namreč, na osnovi 15. in 16.čl. zakona utemeljen področni program "Prosti čas in rekreacija".

Ad. C del

V tem delu so cilji za posamezne regije vsebinsko strukturirani tako kot za celotno ozemlje (glej B. del). Za razliko od splošnih ciljev v A. in B. delu, so regionalni cilji prostorsko konkretizirani. Torej ne samo kaj (na splošno) in kako razvijati, oblikovati, varovati in podobno, temveč tudi kje (z navedbo območja ali infrastrukturnega objekta in v nekaterih primerih celo naselja). Vendar območja, na katera se nanašajo cilji, niso teritorialno točno determinirana (omejena).

Cilji v tem delu so strukturirani tako kot v B. delu.

Posamezen cilj vsebovan v A, B, in C delu je posredovan v obliki:

- verbalnih smernic (kaj in kako naj se razvija, gradi, varuje)
- verbalnih obrazložitev smernic (zakaj je potrebna, smiselna oz. pomembna, kako zagotoviti njeno uresničitev)

Vse smernice in obrazložitve, ki se nanašajo na rekreacijo in turizem ne vsebujejo kvantificiranih ciljev ali norm.

Ad. D del

V tem delu je podan pregled posegov, ki bodo realizirani v treh letih po sprejetju državnega razvojnega programa. Za vse predvidene posege so navedeni tudi: obseg in višina sredstev ter vir. Poseben del je namenjen tudi pregled kratkoročnih investicij v rekreacijske in športne objekte.

Zaradi predstave o načinu oblikovanja ciljev ter o stopnji njihove konkretnosti posredujemo nekaj izbranih primerov ciljev iz B in C dela državnega razvojnega programa, ki se nanaša na rekreacijo in turizem.

Primeri ciljev iz B dela:

1. *Stremeti je treba za tem, da postanejo vsi deli naravnega okolja, predvsem gozd, planinski pašniki, pečine, neobdelane površine, loke, obrežja, barja in kmetijsko obdelane površine vsakomur dostopni brez plačila, vse dokler se bodo obiskovalci ravnali po predpisih.*

2. *Območja, ki so še posebej ustrezna za rekreacijo zaradi pokrajinskih značilnosti, raznolikosti ali lepote, zaradi lege do prebivalstvenih težišč ter zaradi njihove dostopnosti za obiskovalce, naj se uporabijo in opremijo kot rekreacijska območja.*

Karta št. 3

Območja bližnje rekreacije Program "Prosti čas in rekreacija"

Ad.1.

Zakon o koriščenju narave in rekreacije v njej se nahaja v ustavi Dežele Bavarske. Država in občine so po njej upravičene in dolžne vzdrževati pristope do gora, jezer, rek in drugih pokrajinskih lepot, hkrati pa razrešiti vse težave v okviru lastninskih pravic; ustanoviti pa je potrebno tudi sprehajalne poti in rekreacijske parke. Pri urejanju in razvoju območij je potrebno upoštevati ta dokument. Uporaba določene pokrajine za rekreacijske potrebe je odvisna v prvi vrsti od prostih dohodov do narvnih lepot. Če so za uresničevanje pravice do prostega dostopa potrebni ukrepi, ki omejujejo lastniške pravice, je potrebno določiti odškodnino.

Ad.2.

V preteklih letih sta izletniški in počitniški promet doživela pravi razcvet. Ob koncu tedna tako preživi od 30 do 40% prebivalcev velikih mest svoj prosti čas izven mest. Izdvajanje zadostnih rekreacijskih površin, ki so posebej primerna za uveljavljanje prostočasnosti in rekreacijskih funkcij, ima zato prednost. Obstaja tudi znatna dodatna potreba po izgradnji rekreacijskih območij. Primernost nekega prostora za rekreacijsko območje se določa predvsem po pokrajinskih posebnostih, bližini zgostitvenih centrov prebivalstva in dostopnosti do rekreacije.

Primeri ciljev iz C dela za določeno plansko regijo:

- 1. V Berchtesgadenskih Alpah s pokrajino Reichenhaller, v Salzach-Huegelland, v Chiemgauerskih Alpah, ob Chiemseeju z Umgehungom, v Oberintalu kot tudi v območju Inn/Mangfall, je turistični promet zagotovljen in se še naprej razvija. Obrtna in komunalna opremljenost naj se izboljša in povpraševanju primerno dopolni. Vedno bolj pomembno postaja podaljševanje turistične sezone.*
- 2. Državno zdravilišče Bad Reichenhall se mora za krepitev tekmovalnosti še naprej modernizirati in razširiti.*
- 3. V pokrajinah Rosenheim, Traunstein in Berchtesgaden naj se ojača kmečki turizem s pomočjo finančne podpore kmetijam, njihovi opremi in za ureditev prostorov za bivanje turistov.*

Ad. 1. Tekmovalnost turistične dejavnosti naštetih območij z ostalimi turističnimi območji v Nemčiji mora biti vedno prisotna in zagotovljena. Dodelava in dopolnitev obstoječe turistične ureditve bo zato v prihodnje zelo pomembna; poleg tega bodo nadaljne ureditve omogočale podaljšanje sezone.

Ad. 2. Znotraj Berchtesgadenskih Alp s pokrajino Reichenhaller predstavlja zdravilišče Bad Reichenhall pomembno težišče turističnega prometa. Za potrebe modernega zdravljenja se mora še naprej razvijati. Poleg modernizacije že obstoječe opremljenosti pa je potrebna tudi razširitev in dodatna opremljenost za potrebe zdraviliške dejavnosti.

4. Uresničene naj bodo nadaljne kopalniške možnosti. V ekološko občutljivih območjih naj bo v poletni sezoni raba voda za rekreacijo nadzorovana.

5. Za razbremenitev posebno obremenjenih rekreacijskih območij na jugu regije, naj se poiščejo nove rekreacijske točke, zlasti v območju Wuehldorfa Inn/Altoettinga, Piding/Freilassinga in Wasserburga.

Ad. 4. Kopalniške možnosti na Chimseeju naj bodo izboljšane z izgradnjo rečnega obrežja severno od zaliva Feldwieser in od ribnika Staudhamer. Ker so poleti vode preobremenjene, še posebno v naravovarstvih parkih Tiroler Achenmuendung (za

ohranitev ptičjih vrst), Eggstaetter Seen (dragocene rastlinske vrste) in ob jezerih Waginger ter Tachinger (pretežno iz higienskih in hidro-bioloških razlogov), naj se z aktiviranjem novih rekreacijskih območij le-ta razbremenijo.

Ad. 5. Možnosti za nova rekreacijska območja se ponujajo predvsem v območju Mühlendorf a. Inn. V tem območju je za izgradnjo rekreacijskega centra še posebno primeren Baggerssen. Nadalje leži Baggerssen v Intalu, v območju Rosenheima, v Keisgrubengebiet pri Bruckmuhl in v območju zahodno od Wasserburg a. Inn. Jezero v območju Altoetting/Neuoetting in v Schotterfeld južno od Isna je potrebno zasnovati kot kopališče.

PROGRAM PROSTI ČAS IN REKREACIJA

Program je sestavni del državnega (deželnega) razvojnega programa in ga je sprejela bavarska vlada.

Cilji programa: izboljšati možnosti za rekreacijo, zato je treba ohraniti, vzpostaviti in opremiti rekreacijska območja. S sprejetjem programa naj bi združili državne, občinske in zasebne planske pobude. Oblikovan je bil na podlagi tesnega sodelovanja s soudeleženi nosilci v občinah, okrajih, društvih in zvezah.

Rekreacijska območja: V program je bilo vključeno 35 bavarskih pokrajinskih predelov poimenovanih območja bližnje rekreacije ter 6 predvidenih naravnih parkov. Izločena območja leže v bližini 12 največjih bavarskih aglomeracij. S tem naj bi služila vsakodnevni in konectedenski rekreaciji prebivalcev bližnjih mest. V Alpah se izločena rekreacijska območja bližnje rekreacije prepletajo s tistimi, ki služijo hkrati tudi počitniško-turistični rekreaciji

Izhodišča. Program temelji na dvanajstih izhodiščih, ki so podrobneje obrazložena oziroma utemeljena. V naslednjem besedilu jih povzemamo le v izvlečkih.

1. Prometna opremljenost. Rekreacijska območja naj se dodatno opremijo s kolesarskimi stezami in parkirišči. Pri planiranju cest in železnic naj se upošteva tudi dostopnost do izbranih rekreacijskih območij.
2. Prost dostop do jezer, rek in gozdov. Za vsa obalna zemljišča, ki pripadajo državi naj se preveri možnost rekreacijske rabe. Neposredni nosilci vseh ukrepov, s katerimi se bo zagotovila dostopnost do jezer, rek in gozdov bodo prvenstveno občine in okraji. Država bo te ukrepe podpirala z različnimi sredstvi.
3. Opremljenost gozdov. Državne gozdne ceste se bodo opredelile v take, ki bodo namenjene tudi samemu motornemu prometu ter tiste, ki bodo zaprte za javni promet, vendar pa bodo služile hoji. Državni gozdovi, ki bodo vključeni v naravne parke, bodo členjeni v dve coni: v "cono dostopa", kjer naj se locirajo parkirišča, gostišča, izletniške

poti in morebitne druge privlačnosti ter "cono miru", kjer ne bo javnega motornega prometa, temveč izletniške pešpoti in trimske steze.

4. Prostočasni - sprostilni šport. (npr. plavanje, jadranje, veslanje, šprtni ribolov, smučanje, sankanje, drsanje.). Vlada bo podpirala iniciative občinskih in drugih nosilcev rekreacijskih naprav namenjenih prostočasnemu športu.

5. Varstvo narave in krajine. Vlada bo pospeševala formiranje naravnih parkov. Skladno s svojimi pristojnostmi bo sodelovala pri odpravljanju navzkrižij, ki se pojavljajo med konkurenčnimi interesi rekreacije, turizma, varstva narave, kmetijstva in gozdarstva ter vodnega gospodarstva.

6. Izboljšanje agrarne strukture. Ob komasacijah in arondacijah ter drugih ukrepih za izboljšanje agrarne strukture bodo upoštevane tudi možnosti opremljenja z rekreacijsko infrastrukturo. Tako npr.: ob izgradnji poljskih poti, parkirišč.

7. Vodno gospodarstvo. Pri ukrepih za ohranitev kakovosti voda bodo upoštevani interesi rekreacije. Prav tako pri drugih posegih, zlasti ob gradnji vodnih akumulacij, pri katerih naj se predvidijo ustrezne ureditve obal. Opuščene poplavljenе gramoznice naj se po možnosti izrabijo za rekreacijo.

8. Zaščita pred imisijami. V načrtu zaščite pred škodljivimi imisijami se bodo upoštevala tudi rekreacijska in turistična območja.

9. Prostorsko urejanje in regionalno planiranje. Pri urejenju rekreacijskih območij bodo upoštevani cilji, opredeljeni z deželnim razvojnim programom. Še posebej zahteva po medsebojnem usklajevanju prostorskih zahtev ter bodoče prostorske rekreacijske potrebe. Skladno s tem se bodo varovala, vzpostavljala ter opremljala območja primerna za rekreacijo.

10. Zazidalni načrti. V zazidalnih načrtih naj občine namenijo površine tudi za rekreacijo na prostem in za rekreacijske objekte. Gradnja počitniških stanovanj naj se usmerja tako, da ne bo povzročala zazidavo privlačnih delov odprte pokrajine.

11. Opremljanje območij bližnje rekreacije z ostalimi napravami. Učinkovitost in izkoriščenost rekreacijskih naprav je odvisna od pravilno izbrane lokacije.

12. Sodelovanje občin. Pri planiranju rekreacijskih območij je pomembno sodelovanje med različnimi nosilci. Za to je primerno ustanoviti posebne delovne skupnosti, katerih ustanavljanje je pravno urejeno. Te naj bodo v prvi vrsti "diskusijski forumi", v okviru katerih naj se iščejo skupne rešitve. Planske zveze namreč "diskusijskih forumov" ne morejo nadomestiti.

Program. Za vsako od 35 izbranih območij bližnje rekreacije so v programu navedeni pglavilni rekreacijski objekti in naprave, ki bodo predvidoma realizirani. Upoštevane so naslednje možne naprave: prometnice za navezavo na pomembnejše medregionalne povezave in ceste za notranje povezovanje, parkirišča, omrežje izletniških pešpoti, omrežje planinskih poti, omrežje kolesarskih poti, jahalne steze, objekti za igre na prostem, ograde za divjad, objekti za rekreacijo na in ob oz. na vodi, naprave za

izboljšanje možnosti za zimske športe, šotorišča ter gastronomski objekti. Seznam predvidenih objektov se je v času izvajanja programa spreminjal, skladno s pojavljanjem rekreacijskih aktivnosti.

Finansiranje izvedbe programa s strani države. Že leta 1970, ko se je program "Prosti čas in rekreacija" šele pripravil, je minister Goeppel napovedal, da bo v naslednjih letih za izboljšanje možnosti za rekreacijo in prosti čas, država (dežela) namenila 120 mio DEM. Ta sredstva naj bi se namenila za: opremljanje in vodenje Narodnega parka Bayerischen Wald, nakup in gradnje v rekreacijskih območjih (zlasti za : nakup zemljišč, gradnjo parkirišč in pešpoti, bagerskih jezer) ter za pospeševanje naravnih parkov. Dalje za gradnjo pešpoti, parkirišč in drugih rekreacijskih objektov v državnih gozdovih v bližini mest in v naravnih parkih ter za izboljšanje infrastrukture v posameznih občinah.

Razen teh direktnih proračunski sredstev naj bi se program pospeševal s subvencijami ali posojili tretjim osebam.

Razen tega naj bi državna pomoč prišla do izraza tudi s posrednimi ukrepi, zlasti z gradnjo prometnic v rekreacijskih območjih. Prav tako naj bi program rekreacije podpirale, v okviru svojih nalog in sredstev, druge državne službe (organi): državna gozdna uprava, državni organi vodnega gospodarstva, državni organi za izvajanje komasacij ter drugi.

Kako je potekalo dejansko finansiranje programa "Prosti čas in rekreacija" je razvidno iz "Poročil o prostorskem urejanju", ki jih za vsako leto od 1972 naprej pripravlja in izdaja v obliki obsežne tiskane publikacije, bavarska vlada. V njenem imenu pa jih pripravlja bavarsko ministrstvo za deželni razvoj in vprašanja okolja. V teh letnih poročilih je v poglavju "Stanje prostorskega urejanja in novi planirani projekti (namen) na Bavarskem" pod točko 4. "Gospodarstvo", obravnavano tudi "Turistično gospodarstvo", pod točko 7. "Prosti čas in rekreacija" pa različne oblike rekreacije. V teh delih poročila so ocenjene pričakovane težnje razvoja in s tem povezane rekreacijske in turistične zahteve. Globalne usmeritve ter konkretni ukrepi, ki so bili izvedeni. Med konkretnimi ukrepi je naveden seznam novih rekreacijskih objektov in naprav z obrazložitvijo vseh pomembnejših.

V poglavju "Prostorske javne investicije" poročila pa je pod posebno točko 3.6. posredovana tudi višina in struktura javnih sredstev, ki so bila v poročevanem letu porabljena za športno, prostočasno, rekreacijsko in turistično infrastrukturo ter druge, tem dejavnostim namnjene posege.

Izveček iz 10. poročila o prostorskem urejenju za leto 1987, o izvajanju programa

Točka 8. Šport, rekreacija, turistična infrastruktura

8.1. Splošno

Celotno investiranje v šport, rekreacijo in turistično opremljenost je na bavarskem v letih 1987/88 znašala 1,7 milijarde DEM; pri tem so pokrajine in država prispevale pičlih 720 mio DEM. Sredstva za razvoj so bila razdeljena takole: 58% deželnega in državnega deleža je bilo namenjenega za obmejna in pretežno slabo razvita območja; na siceršnja kmetijska območja je odpadlo 27% ter na velika zgoštevna območja približno 15%.

8.5. Program "Prosti čas in rekreacija"

V okviru programa "Prosti čas in rekreacija" je bilo v letih 1987/88 pomoči deležnih skupaj 337 različnih rekreacijskih centrov. Za to je bilo na razpolago 61mio. DEM. Poleg tega je pomoč v znesku 25,3 mio DEM dobilo tudi 71 prostih kopališč ter 62 objektov za šport na prostem v vrednosti 8,8 mio DEM.

Dodatki in ugodna posojila so bili med posamezne objekte razdeljeni takole:

- 74 zelenih objektov in športnih igrišč je dobilo 12,1 mio DEM,
- 31območij vrtičkov 3,6 mio DEM,
- 2 lovšči in živalski parki 0,3 mio DEM,
- 8 mladinskih šotorišč 1 mio DEM,
- 63 sprehajalnih in in kolesarskih stez 7,2 mio DEM,
- 56 prizidkov na zavetiščih za sprehajalce in hribolazce 3,5 mio DEM,
- 83 drsališč in tekaških prog 24 mio DEM,
- 3 dežalna hortikultura območja 6 mio DEM,
- 17 drugačnih rekreacijskih objektov 3,1 mio DEM.

Turistična infrastruktura

V poročilu za navedeno obdobje, je bilo za cilje razvojnega programa turistične dejavnosti, iz sredstev regionalnega gospodarskega razvoja, 235 posegov (iz investicijskih sredstev) na razpolago 307 mio DEM. Od tega je bilo 130 projektom za razvoj obmejnih območij in slabše razvitim območjem, namenjeno 222 mio DEM (72%). Nadaljnih 85 posegov z investiranimi 81 mio DEM (26%) je bilo realiziranih na drugih podeželskih območjih. Zato bi zadostovalo 212 mio DEM deželnih in 161 mio DEM (76%) državnih sredstev za obmejna in slabše razvita območja ter nadaljnih 49 mio DEM (23%) za druga podeželska območja.

V okviru javnih turističnih naprav je bilo v letih 1987/88 financirano 206 primerov. Med njimi je 20 primerov odpadlo na pokrita kopališča (41 mio DEM investicijskih sredstev, 27 mio DEM dodatkov k investicijam), 14 primerov za stavbe v zdraviliških krajih, v katerih se izvajajo medicinski tretamni (45 mio DEM investicijskih sredstev, 29 mio DEM dodatkov za 41 parkov v zdraviliških krajih) in 43 mio DEM investicij ter 32 dodatkov k investicijam za stavbe v katerih so različne skupne dejavnosti (čitalnice, dvorne za predavanja in prireditve).

1.5. Zaščita površin - Naravni parki

Dosedanjim štirim naravnim parkom sta se leta 1987 pridružila še Hassberge in Steinwald, leta 1988 pa še Steigerwald in Frankenhoehe, ki so z odredbo pravno omejeni in pokrajinsko zaščiteni.

Pri prav tako leta 1988 ustanovljenima parkoma Frankenwald in Augsburg-Westliche Waelder, so se ukinile nekatere posebne omejitve in prepovedi, da bi da tamkajšnja zaščiteni območja, lahko izpolnjevala pravne predpogoje za naravne parke. V tem obdobju je bilo za izvajanje narovarstvenih ukrepov v naravnih parkih kakor tudi za rekreacijsko opremljenost porabljenih 10,4 mio DEM. K temu je bilo iz deželnih sredstev na razpolago 6,5 mio DEM. Več kot polovica vrednosti je bila porabljena za uresničitev ukrepov varovanja narave in pokrajine. Največji del preostale vsote pa je bil porabljen za vzdrževanje ze obstoječih ureditev.

ODLOK "REKREACIJSKA POKRAJINA ALPE"

Sestavni del deželnega razvojnega programa je tudi poseben odlok, ki je bil sprejet leta 1970 ter noveliran leta 1976. Kot del deželnega programa posebej ureja razvoj naslednjih objektov:

- žičnic, ki so nsmenjene javnemu prometu,
- smučarskih in sankaskih prog,
- državnih, okrajnih in občinskih cest ter javnih poti, zasebnih cest z izjemo pešpoti,
- letališč, pristajalnih stez ter območij za jadranje.

Ta odlok je bil sprejet z utemeljitvijo, da je zaradi posebne rekreacijske priljubljenosti alpske pokrajine na eni strani in vedno močnejših pritiskov po gradnji prometnic na drugi strani, ki ni vedno usklajena z interesi po varovanju enkratne pokrajine, potrebno alpsko pokrajino prometno opremljati na podlagi posebnih predpisov. Z njimi naj bi :

- zagotavljali pretehtane in uravnotežene bivalne in delovne pogoje za stalno prebivalstvo,
- ohranjali naravne lepote in značilnosti rekreacijskih in turističnih območij ter naravno ravnovesje,
- ter zagotavljali obiskovalcem dostop do rekreacijskih območij.

Navedeni nameni odloka naj bi se uresničevali na osnovi rajoniziranja alpskega območja v tri cone (A, B, in C) in ustreznimi določbami veljavnimi za vsako od njih (glej karto št. 4)

- Cona A obsega približno 35% v odlok vključene pokrajine, zajema pa predvsem poseljene dolinske predele, v katerih je pretežen del obstoječe prometne infrastrukture. Predhodno navedenih prometnih objektov si ni možno zamisliti, če s posegi v vodni režim povzročajo erozijo tal ali če ogrožajo nadaljno kmetijsko in gozdno

Karta št.4
Rekreacijska pokrajina Alpe

- Cona A
- Cona B
- Cona C
- Erosionsgefährdete Bereiche
im Sinne von § 5 Abs. 1 Satz 1
- Nördliche Abgrenzung
des Planungsgebietes
- Landesgrenze
- Landkreis- Stadtkreisgrenzen

Kartengrundlage: Topographische Übersichtskarte, Blatt CC 8734
 Wiedergabe mit Genehmigung des Bayer. Landesvermessungsamts,
 München, Nr. 10766/70 und des Instituts für angewandte Geodäsie,
 Frankfurt a. M.

gospodarjenje. Pri planiranju in izvajanju posameznih posegov je potrebno upoštevati zahteve prostorskega urejanja

- Cona B obsega cca 23% celotnega območja. Posegi v njej so možni le, če niso v nasprotju z zahtevami prostorskega urejanja.

- Cona C zajema 42% območja, vanjo pa so vključeni predeli, ki posebej terjajo zaščito, zlasti obsežnejša naravovarstvena območja. V njej gradnja predhodno navedenih objektov ni možna. To pa ne velja za izjemne ukrepe kot je npr. nujna gradnja kmetijskih in gozdnih prometnic.

PRESOJA VPLIVOV NA OKOLJE

V zvezni zakon o prostorskem urejanju so leta 1990 uvedli dodatni administrativni inštrument, s katerim naj bi posebej ščitili ekološki vidik, to je presojo vplivov na okolje. S tako presojo, naj bi v fazi planiranja posamezen projekt dovolj zgodaj in celovito analizirali in ugotovili vse možne učinke posega na okolje in s tem odpravili ali uskladili škodljive vplive. Na osnovi presoje naj bi pristojni organi za prostorsko urejanje ugotovili, če je poseg skladen ali nasproten zahtevam prostorskega urejanja oziroma na kakšen način in pod kakšnimi pogoji ga je potrebno uskladiti z zahtevami prostorskega urejanja. Zakon določa, da je treba obravnavano presojo opraviti za: "počitniška naselja, hotelske komplekse, druge velike naprave počitniških bivalnih objektov in zazidalne načrte" (ki se nanašajo na turizem - op.p.)

Tak izbor posegov, za katere je treba opraviti presojo, je po mnenju številnih strokovnjakov mnogo preozek, saj ne zajema vseh oblik turističnih in rekreacijskih posegov, ki pomembneje spreminjajo okolje. V strokovnih razpravah si posamezniki zato prizadevajo, da bi se seznam posegov, za katere je potrebno opraviti presojo, razširil. Ta prizadevanja so razvidna tudi iz dokumenta nemške ministrske konference za prostorsko urejanje, v katerem ugotavljajo, da se v prostoru oblikujejo rekreacijske naprave, ki terjajo okrepljeno usklajevanje z drugimi rabami prostora. Take velikopovršinske prostočasne naprave, ki imajo praviloma regionalno pomembne prostorske vplive, so zlasti: igrišča za golf, sistemi smučarskih prog, velika športna pristanišča oz. marine, prostočasni parki (kompleksi z rekreacijskimi in zabavnimi objekti), velike športne naprave (kompleksi teniških igrišč, športni stadioni, fitness centri), doživljajska kopališča, campingi za stalno (celoletno) campiranje, športna letališča in vzletišča, naprave za motorne športe, naprave za konjski šport, doživljajski parki. Po mnenju predhodno navedenega gremija imajo prostočasne naprave številne tako pozitivne kot negativne učinke na prostorsko strukturo in razvoj, da je potrebno za njihove lokacije izdelati zazidalne načrte.

OPREDELJEVANJE OBMOČIJ ZA TURIZEM IN REKREACIJO v deželnih programih oziroma planih posameznih nemških držav

Bavarska

V bavarskem deželnem razvojnem programu iz leta 1976 in v njegovi novelirani verziji iz leta 1984, so bila območja za turizem diferencirana (glej karto št 5) v dve kategoriji:

- območja s pomembnejšim turizmom (28 območij)
- območja, ki so na osnovi pokrajinskih značilnosti ustrezna za turizem (20 območij).

Poleg pokrajinske ustreznosti in naravnih posebnosti sta bili pri vrednotenju in izdvajanju območij upoštevani tudi infrastrukturna opremljenost in število prenočitev. Meje teh območij se naslanjajo na občinske meje. Pri vrednotenju, ki ga je opravil Inštitut za turizem univerze v Muenchnu, so poudarjena gospodarska merila (intenziteta turizma), čeprav so upoštevani tudi naravni faktorji.

Zaradi neenotnega opredeljevanja območij za turizem in rekreacijo v posameznih nemških deželah, dodajamo v tem delu teksta še primere iz drugih dežel.

Schleswig - Holstein

Osnova deželnega planiranja v Schleswig-Holsteinu je deželni prostorsko-reditveni plan iz leta 1969, ter noveliran 1979 leta.

Schleswig-Holstein, katerega obalno območje je izrazito turistično, uporablja zanimivo kategorizacijo turističnih območij. Ločijo tri tipe turističnih območij:

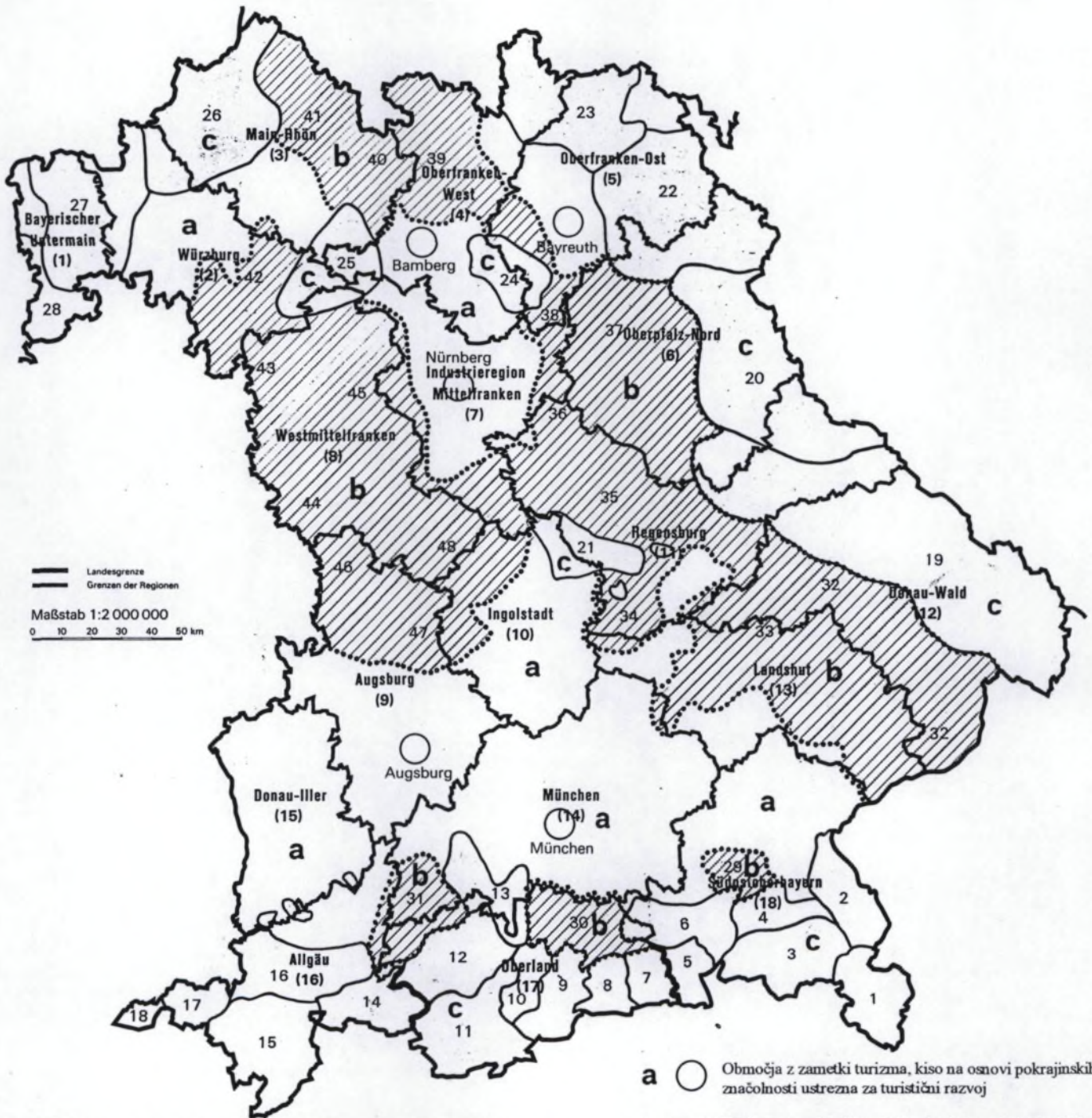
1. območja turističnega urejanja
2. območja turističnega oblikovanja
3. območja turističnega razvoja

Prvi tip območij se pojavlja le ob morju in sicer v turistično izredno razvitih predelih. Nadaljni razvoj naj bi temeljil predvsem na zviševanju kvalitetne ravni in ne na nadaljnem povečevanju števila ležišč.

Pravo nasprotje omenjenga tipa turističnih območij pa predstavljajo turistično razvijajoča se območja. Označujejo jih zametki turističnega razvoja. Zvzemajo se za močnejši turistični promet.

Med obema ekstremnima primeroma pa se nahajajo turistično oblikovana območja, ki že kažejo na diferencirano turistično strukturo. Zavzemajo se za usklajen nadaljni turistični razvoj.

Kot razmejitveni kriteriji se uporabljajo naravni in pokrajinski dejavniki, število ležišč in nočitev, prometna in gradbena obremenitev naselij in pokrajim, gostota šotorišč, razvitost turistične infrastrukture.

Landesgrenze
Grenzen der Regionen

Maßstab 1:2 000 000
0 10 20 30 40 50 km

a ○ Območja z zametki turizma, kiso na osnovi pokrajinskih značilnosti ustrezna za turistični razvoj

b ▨ Kraji s pomembnejšim poslovnim in tranzitnim turističnim prometom izven turističnih območij

c □ Pomembna turistična območja v katerih naj se turizem razvija tudi v bodoče

1 Berchtesgadener Alpen mit Reichenhaller Land	11 Werdenfäler Land mit Ammergau	20 Oberpfälzer Wald	29 Wasserburg/Inn und Umgebung	39 Oberes Maintal und Coburger Land
2 Salzachhügelland	12 Staffelsee mit Ammerhügelland	21 Unteres Altmühltal mit Bad Abbach und Bad Gögging	30 Tegernseer Moorvorland	40 Haßberge
3 Chiemgauer Alpen	13 Ammersee-/Würmsee-Gebiet	22 Fichtelgebirge mit Steinwald	31 Oberes Lechtal	41 Grabfeldgau
4 Chiemsee mit Umgebung	14 Ostallgäu	23 Frankenwald	32 Bayerischer Vorwald mit Donau- und Innthal (einschl. Bad Füssing)	42 Fränkisches Weinland
5 Oberinntal	15 Oberallgäu	24 Fränkische Schweiz mit Veldensteiner Forst	33 Laaber-, Isar-, Vils- und Rottal	43 Taubertal und Gollachgrund
6 Inn-/Mangfallgebiet	16 Allgäuer Alpenvorland mit Bad Wörishofen, Grönenbach und Ottobeuren	25 Steigerwald	34 Donau- und Abenstal	44 Frankenhöhe und Wörnitztal
7 Schliersee-Gebiet	17 Westallgäu	26 Bayerische Rhön	35 Naab-, Leutera- und Vilstal	45 Rangu
8 Tegernsee-Gebiet	18 Bodensee-Gebiet	27 Spessart	36 Oberpfälzer Jura mit Sulzbacher Birgland	46 Ries
9 Isarwinkel	19 Bayerischer Wald	28 Bayerischer Odenwald	37 Räume um Amberg, Königstein und Kemnath am Buchberg	47 Monheimer Alb mit Wörnitz- und Donautal
10 Kochel- und Walchensee mit Umgebung			38 Hersbrucker Schweiz	48 Oberes Altmühltal mit Hahnenkamm

Niedersachen

V deželnem prostorskoreditvenem programu iz leta 1969 je bilo omenjeno in predstavljeno 12 obsežnih, regionalno pomembnih rekreacijskih območij. V prenovljenem programu iz leta 1982 so bila dodana še območja s posebnim pomenom za rekreacijo v naravi ter prednostna območja za doživljanje narave in pokrajine. V regionalnem prostorskoureditvenem programu je bila izdelana izboljšana kategorizacija območij in sicer:

- območje s posebnim pomenom za oddih in rekreacijo
- prednostno območje za mirn oddih v naravi in pokrajini
- prednostno območje za oddih in rekreacijo z večjim pritiskom prebivalstva.

Rheilnd - Pfalz

Rekreacijska območja so v okviru deželnega razvojnega programa dežele Rheinland - Pfalz iz leta 1968, razdeljena na narvne parke, primestna rekreacijska območja mestnih aglomeracij ter pokrajine s posebnim rekreacijskim potencialom izven naravnih prkov. Pri sestavljanju deželnih razvojnih programov je šlo predvsem za to, da bi izboljšali metodologijo za določitev mej med posameznimi rekreacijskimi območji. Z iskanjem optimalnih osnov za razmejevanje turističnih območij se na univerzi v Dortmundu ukvarja skupina izvedencev. Ugotovitve in mnenja so bila v pomoč pri oblikovanju novega deželnega razvojnega programa (1980). V njem so bila predstavljena primerna območja za prosti čas in oddih, območja s posebnim pomenom za turizem in/ali rekreacijo, težišča prihodnjega turističnega razvoja, centri mestnega turizma in zdravilišča.

Baden - Wuerttemberg

V deželnem razvojnem programu iz leta 1971 ter v njegovi obnovitvi iz leta 1984 so bile določene tri različne prostorske kategorije za prosti čas in rekreacijo:

- območja rekreacije v bližini mest
- območja dnevnega in tedenskega rekreacije
- območja počitniškega rekreacije.

Za primestna rekreacijska območja so navedena le splošna izhodišča, ne pa predstavitve teh območij. To nalogo naj bi prevzela mesta in občine, ker so bolj seznanjeni s stanjem v domačem okolju.

Ostali dve prostorski kategoriji pa sta v deželnem razvojnem programu kartografsko predstavljeni in sicer kot večja skelnjena območja, ki so predvsem zaradi svojih ugodnih naravnih danosti, ugodne lege ob zgoščitvenih območjih ali pa so zmožna prihodnjega turističnega razvoja, predvidena za turistična in rekreacijska območja.

Analiza turističnih območij v posameznih pokrajinah preko deželnih prostorsko kreditvenih planov in regionalnih planov je jasno pokazala, da so metode in razmejitveni kriteriji, pa tudi konkretizacija le-teh, od dežele do dežele različni. Na območju dežel je zelo težko izvesti nako splošno razmejevanje med turističnimi območji, določene konkretizacije planov pa so možne le na lokalnem nivoju.

Razmejevanje območij se izvaja fazno in sicer na znanstveno-raziskovalni podlagi. Na državnem nivoju ni izdelane primerjave med posameznimi turističnimi območji.

Splošna ocena pa je, da se bodo s časoma metode in kriteriji, na osnovi katerih se lahko presodi rekreacijska vrednost območij, bistveno spremenjene in dopolnjene.

STROKOVNE PODLAGE ZA OPREDELJEVANJE (IZDVAJANJE) OBMOČIJ ZA PROSTI ČAS IN REKREACIJO TER (OZ.) TURIZEM

Po zveznem zakonu o prostorskem urejanju je potrebno območja za prosti čas in rekreacijo izdvajati v planih in programih posameznih dežel (nemških držav). Kljub temu, da je opredeljevanje teh območij v pristojnosti posameznih dežel, je Ministrska konferenca za prostorsko urejanje leta 1979 sprejela dokument: Podlage za izdvajanje in oblikovanje območij za prosti čas in rekreacijo. V tem gradivu so predlagani tudi kriteriji za izdvajanje obravnavanih območij in sicer v verbalni oz. opisni obliki. Niso pa opredeljeni kvantitativni kriteriji in postopki vrednotenja.

Tudi v posameznih deželah (državah) sta metodologija izdvajanja rekreacijskih in turističnih območij kot tudi neposredni rezultat izdvajanja oz. opredeljevanja teh območij, sestavni del strokovnih gradiv in ne planskih dokumentov. Na njihovi podlagi pa so nato opredeljena območja za obravnavano rabo.

Metodologija in izvedba vrednotenja, ki je podlaga za izdvajanje rekreacijskih in turističnih območij v posameznih deželah ni poenotena. To je posledica dejstva, da so metodološki postopki vrednotenja še vedno v razvojni fazi, vsled česar posamezne strokovne institucije (večinoma gre za univerzitetne inštitute) uvajajo svoje poglede in postopke, ki so jih v zadnjih petindvajsetih letih spreminjali oziroma dopolnjevali. Hkrati pa so metode vrednotenja v posameznih deželah prilagojene njihovim specifičnim pokrajinskim značilnostim in posebnim oblikam rekreacijskega oz. turističnega povpraševanja (npr.: razlike med deželami, ki jim pripada obmorska pokrajina in tistimi, v okviru katerih je alpska pokrajina).

Metodologije in rezultati vrednotenja, kot strokovne podlage za izdvajanje rekreacijskih in turističnih območij so zato objavljeni le v strokovnih elaboratih. Za razvoj in smiselno poenotenje posameznih strokovnih metod, si v okviru države (zveze) prizadeva Akademija za prostorsko raziskovanje in regionalno planiranje v Hannovru. Za obravnavanje vprašanj v zvezi s strokovnimi - empiričnimi postopki za izdvajanje

območij s posebno primernostjo za rekreacijo, je akademija imenovala posebno delovno skupino, sestavljeno iz znanstvenokov in planerjev - praktikov. Rezultati dela te komisije so bili objavljeni v obliki več referatov v posebni publikaciji akademije v letu 1980. Iz vsebine publikacije je razvidno, da se posamezne metode še precej razlikujejo, da so nekatera metodološka izhodišča postavljena le teoretično (v obliki teoretičnih modelov), zaradi praktičnih težav pa še niso razvite do stopnje, ki omogoča praktično oz. širšo uporabo. Ob koncu publikacije pa so, ne glede na ugotovljene metodološke pomanjkljivosti in nedorečenosti, posredovana priporočila v zvezi s:

- postopki vrednotenja prostora za prosti čas in rekreacijo;
- kriteriji vrednotenja območij za prosti čas in rekreacijo;
- postopki za notranjo členitev in omejevanje območij za prosti čas.

Hkrati so navedene tudi pomanjkljivosti sedanjih postopkov. Dodati moramo, da so posamezni postopki vrednotenja predstavljeni samo globalno, saj bi njihova izpeljava terjala preveč prostora. Detaljno se je torej možno spoznati s konkretnimi postopki vrednotenja le na osnovi posameznih elaboratov, ki pa žal ostajajo v "internih gradivih".

Splošna izhodišča pa so vendarle enotna v tem, da je za izdvajanje območij za prosti čas in rekreacijo potrebno izvesti postopek ugotavljanja ustreznosti prostora za rekreacijo. V starejših postopkih vrednotenja so skušali ugotavljati skupno pokrajinsko ustreznost, to je hkratno ustreznost za različne oblike rekreacije na prostem, v novejših pa skušajo ugotavljati pokrajinsko ustreznost za posamezne oblike ali sklope aktivnosti. Prav tako so skušali sprva vrednotiti samo primarne pokrajinske rekreacijske dobrine, kasneje pa so v postopke vključevali tudi stopnjo opremljenosti z rekreacijsko infrastrukturo.

Druga smer vrednotenja pa teži predvsem k izdvajanju prednostnih območij za turizem. Pri teh metodah pa prihajajo v večji meri do veljave merila, ki kažejo na stopnjo opremljenosti in izkoriščenosti turistične in rekreacijske infrastrukturne in suprastrukturne (torej ne samo ustreznost pokrajinskega potenciala in rekreacijskih objektov, temveč tudi nastanitvenih).

Kljub številnim kritikam k posameznim metodam, ki so odraz objektivnih težav, se avtorji publikacije zavzemajo, ne samo za nadaljno raziskovanje metodološkega inštrumentarija temveč tudi za kritično uporabo trenutno razpoložljivih metod, ki kljub pomanjkljivostim vendarle pomenijo strokovno podalgo za politične odločitve.

**PLANIRNJE REKREACIJE IN TURIZMA V
ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE**

PLANIRANJE IN UPRAVLJANJE REKREACIJSKIH RESURSOV NA ZVEZNI RAVNI

Zvezne oblasti upravljajo različne vrste rekreacijskih resursov: parke, gozdove, rezervate divjadi, vodne resurse in razne oblike turistične infrastrukture (glej karto št. 6)

Velika vloga zvezne administracije pri upravljanju naravnih resursov je tudi posledica visokega deleža zemljišč, ki so v federalni lasti. To posest imenujejo federal land in zavzema 32% ozemlja ZDA. S temi zemljišči upravljajo štiri različne državne agencije:

Naziv agencije	delež federalne posesti	delež vse posesti
1. Bureau of land Management	61%	20%
2. U.S. Forest Service	25%	8%
3. U.S. Fish and Wildlife Service	4.2%	1.4%
4. National Park Service	3.5%	1.1%

Nacionalni parki

Pojem nacionalni parki s katerimi upravlja National Park Service se uporablja za različne oblike varovanih območij, tako po namembnosti, funkciji, kot tudi po obsegu. Ta pojem torej ne uporabljajo le za narodne parke v smislu mednarodne definicije. Posebej pa preseneča, da uvrščajo med nacionalne parke tudi nekatere izrazite antropogene pokrajinske izseke in objekte. V obsežnem delu knjige, ki obravnava rekreacijo v ZDA: "One third of our Time" (z nekaterimi ekskursi tudi v Kanadi) uvrščajo avtorji nacionalne parke v ZDA med rekreacijske resurse. Taka uvrstitev temelji na dejstvu, da je večina ameriških nacionalnih parkov namenjena tudi človeku - obiskovalcem. Zato je pri izvajanju, urejenju in vodenju nacionalnih parkov močno prisoten planerski vidik s pomočjo katerega skušajo nacionalne parke:

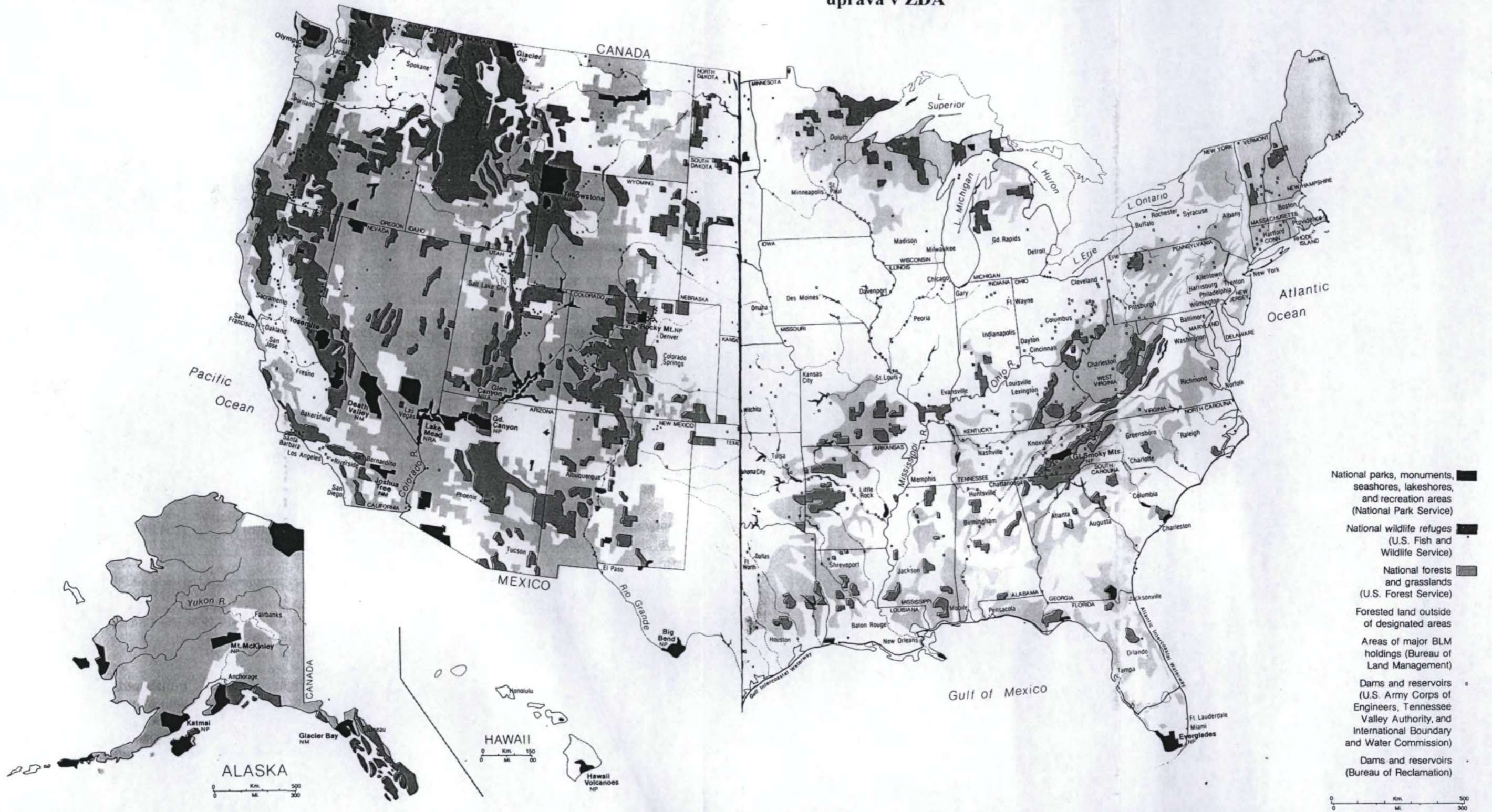
- funkcionalno diferencirati (določiti namembnost)
- določiti cone različne stopnje varovanja in večstranske rabe.

Prostorsko planiranje je tako prisotno najprej pri izdvajanju območij nacionalnih parkov ter nato še pri njihovem notranjem urejanju.

Tipi nacionalnih (zveznih) parkov v ZDA

1. *National Park, National Preserve* = nacionalni rezervat
- velike površine v povprečju, vendar tudi nekaj manjših enot
2. *National Monuments* (nekateri označeni tudi kot *national memorials*) = nacionalno spominsko obeležje

Karta št. 6
Razporeditev osnovnih rekreacijskih območij s katerimi upravlja zvezna
uprava v ZDA

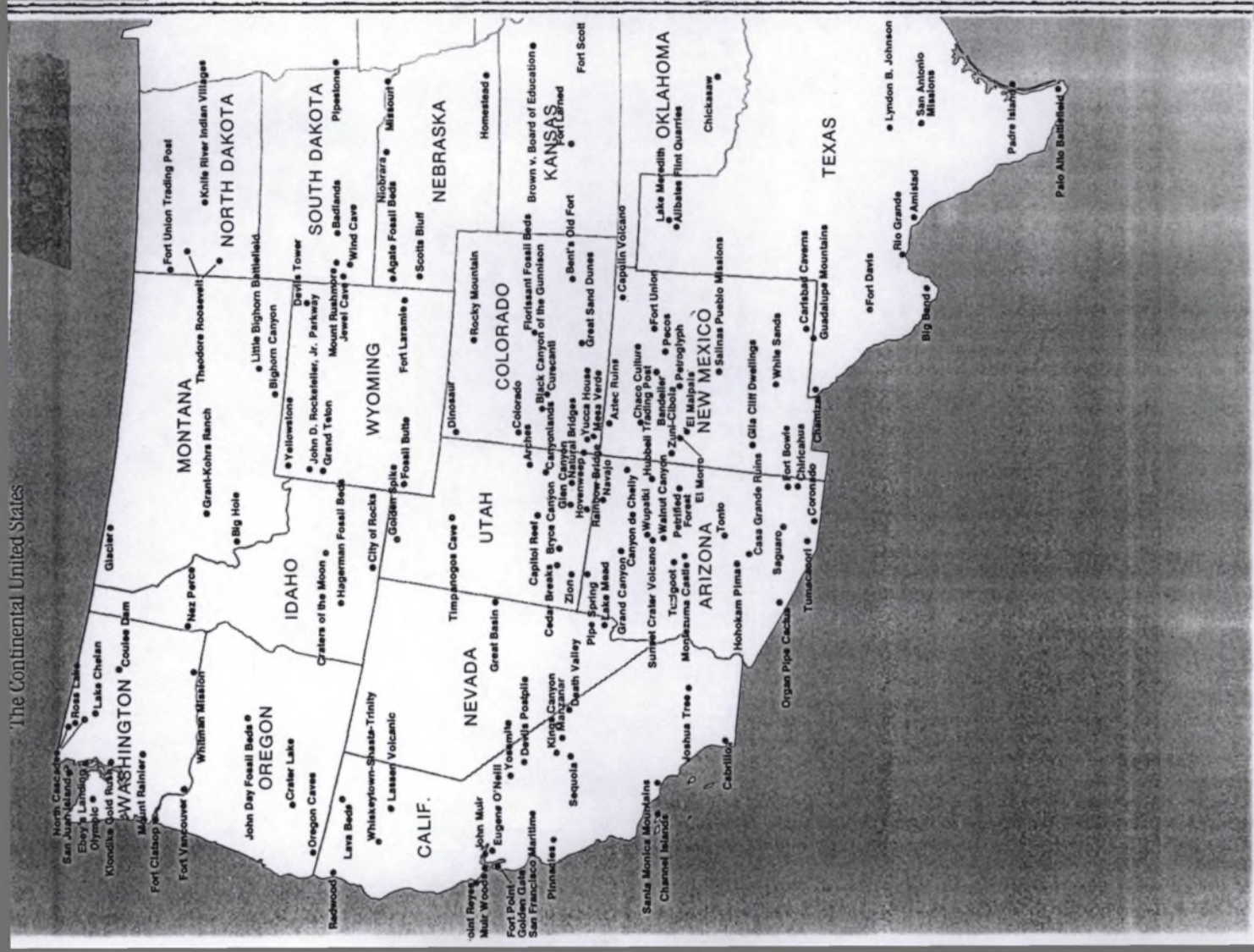
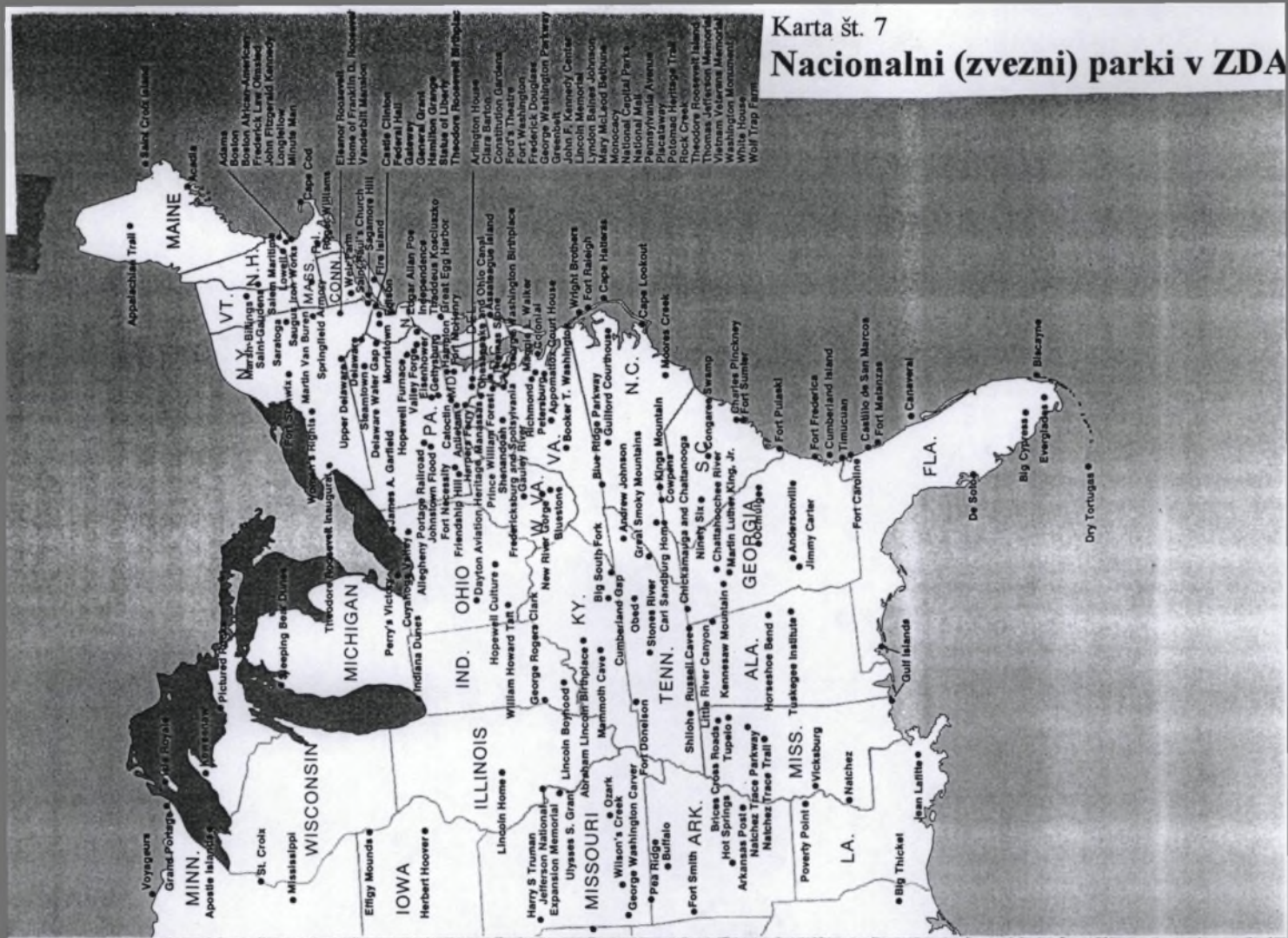

- National parks, monuments, seashores, lakeshores, and recreation areas (National Park Service)
- National wildlife refuges (U.S. Fish and Wildlife Service)
- National forests and grasslands (U.S. Forest Service)
- Forested land outside of designated areas
- Areas of major BLM holdings (Bureau of Land Management)
- Dams and reservoirs (U.S. Army Corps of Engineers, Tennessee Valley Authority, and International Boundary and Water Commission)
- Dams and reservoirs (Bureau of Reclamation)

- zgodovinski, arheološki, geološki, biološki, paleontološki...
  - resurs z vrednostjo, ki bi spadala v NP, vendar pestrost resursov ne zadostuje za status NP
  - primeri velikih NM, ki bi lahko bili NP, vendar so NM zaradi lažje pridobitve tega statusa
3. *National Historic Site, Historical Park, Military Park, Battlefield Park, Battlefield Site, Battlefield* = nacionalno zgodovinsko območje, nacionalni zgodovinski park, vojaški park, nacionalno bojišče
    - majhne površine
    - 3 vrste:
      - obeležitev in ohranitev zgodovinsko pomembnih aktivnosti (naseljevanje, industrializacija)
      - obeležitev zgodovinskih dogodkov (vojni dogodki...)
      - spomin na pomembne osebnosti (rojstne hiše...)
  4. *national lakeshores, seashores, recreational areas* = nacionalna jezerska obala, nacionalna morska obala, nacionalno rekreacijsko območje
    - ob vodi
    - zelo intenzivna raba, dobra opremljenost
  5. *National rivers, wild and scenic riverways* = nacionalne reke, nacionalne divje in slikovite reke
  6. *parkways* = parkovne ceste in železnice
    - prvotno namenjene estetskemu užitku ob vožnji skozi pokrajino (sedaj so nekatere bolj obremenjene z nerekreacijskimi prometnimi tokovi)
  7. *national preserves*
    - zaščita posebnega okolja
  8. ostalo
    - resursi v prestolnicah, mestih
    - zunaj federalnih zemljišč - posebej pri zgradbah gre tudi za rabo okoliških zemljišč (sprehodi, fotografije...), lahko so tudi v privatni lasti

Leta 1977 je sistem (zveznih) nacionalnih parkov v ZDA obsegal 280 samostojnih območij s skupno 13 mio ha, ki so bili locirani v 49 državah. Vendar se s tem izdvanje oz. proglašanje teh parkov še ni ustavilo. Po najnovejših podatkih iz leta 1995 je namreč njihovo število naraslo na 367 samostojnih enot (nova oziroma povečana površina nam ni poznana). (Glej karto št. 7).

Posebej pomembno je, da pretežen del nacionalnih parkov ni namenjen samo varovanju naravnih znamenitosti, temveč ogledovanju in spoznavanju naravnih pojavov ter uživanju naravnih lepot pa tudi različnim rekreacijskim oblikam na prostem. S tem so postali pomembna ciljna območja turističnih potovanj tistih, ki so v bližini večjih mest pa tudi območja bližnje rekreacije (konectedenske ali vsakodnevene) prebivalstva teh mest.

Značilno je, da ima večina naravnih parkov v ZDA tudi urejeno rekreacijsko infrastrukturo za rekreacijske aktivnosti na prostem. Nekateri narodni parki pa so celo namenjeni prvenstveno rekreaciji, na kar opozarjajo že njihovi nazivi: nacionalno rekreacijsko območje, nacionalna (rekreacijska) morska obala in nacionalna (rekreacijska) jezerska obala. V teh tipih nacionalnih parkov pa gre tudi za tehnično agresivnejšo rekreacijsko infrastrukturo kot so npr. pristanišča za motorne čolne in jadrnice. V narodnih parkih država s svojimi donatorji take naprave tudi investira.

Proglašanje, upravljanje, planiranje in investiranje v narodnih parkih omogoča državi zagotavljanje ne samo naravovarstvenih (ekoloških) ciljev, pač pa tudi socialnih, to je omogočiti dostop do naravnih resursov in možnost rekreiranja na prostem vsem slojem prebivalstva. Hkrati pa se z nacionalnimi parki preprečuje razvoj oz. posege v prostor, ki temelje na zasebnih, dobičkonosnih ekonomskih interesih. Torej ne gre samo za varovanje narave temveč tudi za zagotavljanje rekreacijskih možnosti na državnih zemljiščih.

Iz naslednje preglednice je razvidno število posameznih tipov nacionalnih parkov, ter možne rekreacijske aktivnosti za katere so opremljeni.

Osnovni tipi in podtipi nacionalnih (zveznih) parkov ter njihova rekreacijska namembnost - leta 1995 (glej priloženo tabelo št. 1)

Nacionalni gozdovi

Nacionalni gozdovi, ki zasedajo v ZDA 76 mio ha, imajo prav tako za izven mestno rekreacijo izredno pomembno vlogo. Površine nacionalnih gozdov se nahajajo v 44 državah ZDA, največji njihov obseg pa je v goratem zahodnem delu države. S temi gozdovi upravlja U. S. Forest Service, ki ima skrbi za njihovo lesno proizvodnjo, pašno živinorejo, vodno bogastvo, rekreacijo ter ribji živelj in prostoživeče živali. Poseben dokument (Multiple Use - Sustained Yield Act), ki ga je sprejel kongres Združenih držav Amerike specificira upravljanje navedenih rab, zlasti priporočil kako naj se koordinira raba teh resursov.

Upravljanje v velikem delu nacionalnih gozdov je aktivno, kar pomeni, da zajema tudi načrtovanje prometnic, bivalnih objektov, obrambo pred požari, kontrolo in varstvo pred insekti, obnavljanje vegetacije poškodovane zaradi škodljivega delovanja voda,

osnovni tip	podtip	število	rekreativne aktivnosti
nacionalni park, nacionalni rezervat <i>National Park, National Preserve</i>	vulkanska pokrajina	8	ogledovanje, razgledovanje, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo, planinarjenje ...), piknik, opazovanje živega sveta, fotografiranje, aktivnosti ob/na/v vodi (plavanje, čolnarjenje, kanu, kajak, ribolov ...), kampiranje
	divjina (z vodo)	8	ogledovanje, razgledovanje, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo, planinarjenje ...), piknik, opazovanje živega sveta, fotografiranje, aktivnosti ob/na/v vodi (plavanje, čolnarjenje, kanu, kajak, ribolov ...), plezanje, turna smuka, sankanje s pasjo vprego, kampiranje
	posebni ekosistemi (z vodo)	3	ogled, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo, planinarjenje ...), opazovanje živega sveta, piknik, fotografiranje, aktivnosti ob/na/v vodi, kampiranje
	posebni ekosistemi (brez vode)	9	ogled, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo, planinarjenje ...), opazovanje živega sveta, piknik, fotografiranje, kampiranje
	ledeniška pokrajina	4	ogledovanje, razgledovanje, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo, planinarjenje ...), piknik, opazovanje živega sveta, fotografiranje, aktivnosti ob/na/v vodi (plavanje, čolnarjenje, kanu, kajak, ribolov, rafting ...), plezanje, turna smuka, sankanje s pasjo vprego, snowmobiling, izleti z letalom, kampiranje
	vroči izviri	2	ogled, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo ...), piknik, opazovanje živega sveta, aktivnosti ob/na/v vodi (kopanje, kajak, kanu, ribolov, potapljanje ...), kampiranje
	historični spomenik	1	
	razne naravne lepote	19	ogledovanje, razgledovanje, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo, planinarjenje ...), piknik, opazovanje živega sveta, fotografiranje, aktivnosti ob/na/v vodi (plavanje, čolnarjenje, kanu, kajak, ribolov, rafting ...), plezanje, turna smuka, sankanje s pasjo vprego, snowmobiling, izleti z letalom, kampiranje
	morska obala	1	
jame	2	ogled, razne oblike hoje (sprehod, pohodništvo ...), piknik, opazovanje živega sveta, aktivnosti ob/na/v vodi (kopanje, kajak, kanu, ribolov ...), kampiranje	
skupaj		57	
nacionalno spominsko obeležje <i>National Memorial</i>	raziskovanja Amerike, novejša zgodovina	21	ogled, razgled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, ribolov, kolesarjenje
	spomeniki raznim žrtvam (vojne, terorizem ...)	5	
	center za umetniške predstave	1	
skupaj		27	
nacionalni (naravni) spomenik <i>National Monument</i>	arheološka najdišča	8	ogled, razgled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, fotografiranje
	posebne naravne lepote	14	ogled, razgled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, ribolov, kolesarjenje, jahanje, kampiranje, aktivnosti ob/na/v vodi, opazovanje živega sveta
	indijanska kultura	14	ogled, razgled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, ribolov, kolesarjenje, jahanje, kampiranje, aktivnosti ob/na/v vodi, opazovanje živega sveta, ogled demonstracij starih obrti in življenja
	spomeniki novejše zgodovine	20	ogled, razgled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, ribolov, smučanje
	posebni ekosistemi	4	ogled, razgled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, jahanje, kolesarjenje, plezanje
skupaj		60	

osnovni tip	podtip	število	rekreacijske aktivnosti
nacionalno bojišče, park nacionalnega bojišča področje nacionalnega bojišča, nacionalni vojaški park <i>National Battlefield, National Battlefield Park</i> <i>National Battlefield Site, National Military Park</i>		26	ogled, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, jahanje, kampiranje, jogging
nacionalno zgodovinsko področje, nacionalni zgodovinski park <i>National Historic Site, National Historic Park</i>	indijanska kultura, novejša zgodovina	75	ogled filmov, razstav, razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, jahanje aktivnosti ob/na/v vodi, fotografiranje, kolesarjenje, drsanje, nakupovanje, ogled demonstracij starih obrti in življenja, avtomobilske, avtobusne, letalske ure, kampiranje
	hiše znamenitih osebnosti	38	
skupaj		113	
nacionalno rekreacijsko območje, nacionalna morska obala nacionalna jezarska obala <i>National Recreation Area, National Seashore, National Lakeshore</i>	historično-urbano-naravna znamenitost	3	razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, jahanje, opazovanje živega sveta, aktivnosti ob/na/v vodi, tenis, minigolf, gorsko kolesarjenje
	posebni ekosistemi	2	razne oblike hoje (sprehod, pohajkovanje, pohodi ...), piknik, jahanje, opazovanje živega sveta, aktivnosti ob/na/v vodi
	obale jezer, rek	16	zimske in poletne aktivnosti ob/na/v vodi, plezanje, jogging, lov, turno smučanje, fotografiranje, opazovanje živega sveta,
	morska obala	9	zimske in poletne aktivnosti ob/na/v vodi (tudi nabiranje školjk, smučanje na vodi, jadranje ...) opazovanje živega sveta, plezanje, jogging, lov, fotografiranje,
skupaj		30	
nacionalna reka, nacionalna divja in slikovita reka <i>National River, National Wild and Scenic River</i>		16	
nacionalna slikovita pot, nacionalna zgodovinska pot <i>National Scenic Trail, National Historic Trail</i>		14	
neopredeljeni	mešani (s poudarkom na naravnih lepotah)	9	
	park znotraj oz. v okolici mest	2	
	spominski park, urbano-historični spomenik	7	
skupaj		18	

obnovo pašnikov, izboljšanje pogojev za ribji svet in prostoživeče živali ter gradnjo rekreacijske infrastrukture.

Koliko denarja je vložena v različne aspekte upravljanja je odvisno od gozdnih resursov in potreb družbe na določenem območju.

Oddaljen, rekreacijsko malo rabljen gozd: lahko ima 20 do 30 manjših rekreacijskih področij, od katerih ima vsak 10 do 20 prostorov za piknike ali campiranje; makadamske ceste; ročne črpalke za vodo... Čeprav je opremljenosti te vrste lahko malo, so rekreacijsko zelo pomembne ceste in poti, ki jih ureja U.S. Forest Service (možnosti za vožnjo za zabavo, razgledovanje, pohodništvo, lov, ribolov, nabiranje gozdnih sadežev, vožnja z motorjem, motornimi sanmi, hoja in tek na smučeh...).

Druga skarjnost so gozdovi v bližini urbanih območij, ki vsebujejo izjemne resurse, kot so gorovja ali vodni objekti. Tu je lahko veliko število piknik prostorov, campov, asfaltirane ceste in parkirišča, urejena stranišča, vodovod, elektrika, čuvaji...

Največja koncentracija rekreacijskih zmogljivosti se pojavlja v *national recreation areas* in smučarskih območjih. Za večino rekreacijskih možnosti skrbi U.S. Forest Service neposredno, v primeru smučarskih območij pa so žičnice in smučišča v najemu. Komercialni interesi pa so pod nadzorom U.S. Forest Service.

PLANIRANJE IN UPRAVLJANJE RESURSOV NA RAVNI POSAMEZNIH DRŽAV ZDA

Velik del rekreacijskih resursov upravljajo agencije posameznih držav. Večina teh resursov je pomembnih iz več razlogov:

- nudijo rekreacijske možnosti, ki lokalno niso na voljo,
- pokrivajo mnogo večje površine kot lokalni,
- so razmeroma oddaljeni od uporabnikov, zato obisk vključuje potovanje,
- ker so obiskovalcem manj poznani ali nepoznani, je obisk vključena posebna komponenta pričakovanja (posebno ko so vključene tvegane aktivnosti, kot so plezanje, vožnje s kanuji...).

Državni parki (*state parks*)

Leta 1949 so obsegali več kot 4000 samostojnih enot (območij) s skupno površino nad 4,5 mio hektarov. Število obiskovalcev DP v ZDA je dvakrat večje kot število obiskovalcev NP, zato imajo kljub močni sezonski naravnosti rabe in težki dostopnosti nekaterih predelov, pomembno vlogo v zagotavljanju rekreacijskih možnosti. Vsaka

država sama upravlja svoje parke, vendar je državni sistem parkov združen v National Association of State Park Directors.

Tipi državnih parkov

Med seboj jih je težko primerjati zaradi razlik v velikosti, načinu upravljanja, po namenu ter kvaliteti in kvantiteti opremljenosti.

Razlike so v stopnji razvitosti infrastrukture in vrstah aktivnosti ter programov, ki jih nudijo. Tako je npr. tipičen manj razvit državni park obalno območje ob jezeru s piknik prostori, campom, urejenimi pešpotmi, s toaletnimi prostori s toplo vodo, tuši, garderobami, mehanično delavnico (za popravilo in vzdrževanje vozil), z makadamskimi cestami in parkirišči. Osnovni namen je zagotoviti sproščujoča doživetja, ki temeljijo na relativno malo gozdnati ali obvodni pokrajini.

Razvite parke primarno sestavljajo velike, urejene obale s turističnimi naslji, ki imajo zančilnosti manjših mest, vključno z asfaltiranimi cestami in parkirišči, raznimi oblikami preskrbe s hrano, manjšimi trgovinami, toaletnimi prostori, garderobami in vrsto specialne opremljenosti, v katero spadajo marine, rekreacijske dvorne, izposojevalnice opreme, promenade... Navadno imajo otroška igrala, plavalne bazene, golf igrišča, jahalne proge, športna igrišča, pomole s privezi, ribnike, hotele, motele, drsališča, tobogane, smučišča... Vse to potrebuje precej zaposlenih in celo vrsto posebne infrastrukture.

Vrste in obseg opremljenosti je odvisen od vrste faktorjev. Prvi parki so bili ustanovljeni z namenom varovanja pokrajine izjemnih lastnosti. V teh je še danes tendenca varovanja in ohranjanja, zato je opremljenost omejena in usmerjena v omogočanje ogledovanja resursov. Ponekod je glavni poudarek na možnostih namestitve ljudi, ki prihajajo tja zaradi piknikov, obalnih ali zimskih aktivnosti. Taki parki se navadno razvijajo na lokacijah v sprejemljivi oddaljenosti od večjih populacijskih središč. V večini parkov se skuša doseči kompromis med obema ekstremoma.

V nekaterih parkih je primarno ogledovanje in raziskovanje v drugih pa intenzivna rekreacijska raba.

Del parkov vključuje hotelske zmogljivosti, ki večinoma izvirajo iz dvajsetih in tridesetih let tega stoletja, ko so bile pomembne zaradi počasnejšega avtomobilskega prevoza. Danes so te zmogljivosti zaradi mnogih motelov vzdolž avtocest manj potrebne. Kljub temu jih nekatere države obnavljajo ali gradijo na novo (primarni motiv je pospeševanje turizma v gospodarsko depresivnih območjih). Čeprav so prenočitvene zmogljivosti navadno na voljo, večina obiskovalcev ne ostaja preko noči.

Zaradi razjasnitev namenov in pomena teh parkov je *National Conference of State Parks* (sedaj *National Society of park Resources*) postavila klasifikacijo, ki določa 6 tipov: državni parki (*state parks*), državni spomeniki (*state monuments*), državna

rekreacijska območja (*state recreation areas*), državne obale (*state beaches*), državne parkovne poti (*state parkways*), državna obcestna področja (*state waysides*).

V nadaljevanju bo predstavljeno nekaj parkovnih primerov iz različnih delov ZDA.

Primer Kalifornija

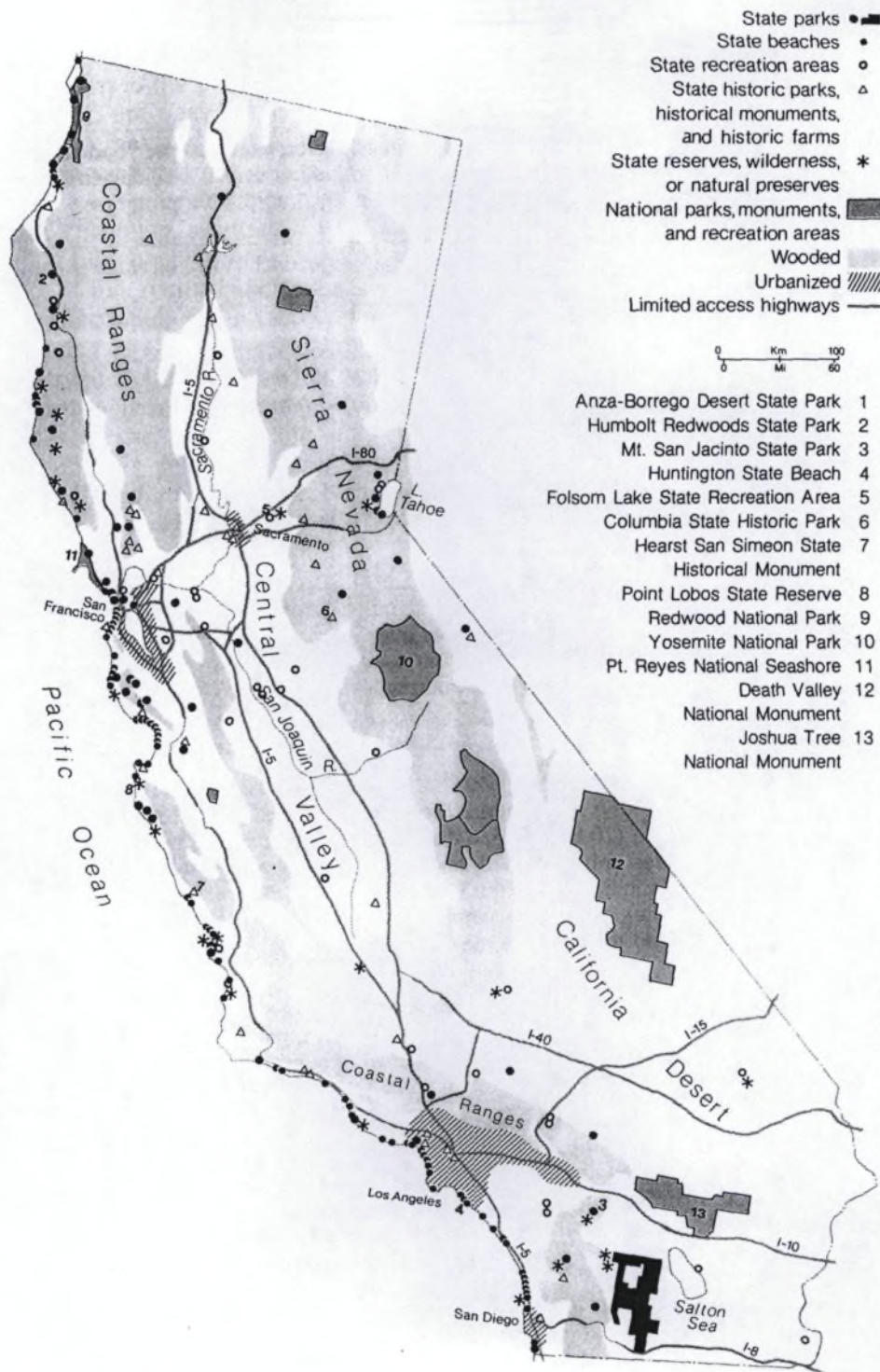
California Department of Parks and Recreation se je usmeril v planiranje in zagotavljanje prostorov za piknike, plavanje, družinsko in skupinsko kampiranje, ribolov, pohodništvo, jahanje, preučevanje narave, (interpretive oportunities). (Glej karto št. 8).

Klasifikacija državnih parkov v Kaliforniji

Vrsta	opis	število	%
<i>državni parki / state parks</i>	<i>Razmeroma nerazvita območja z izredno slikovitostjo, izjemnimi resursi, kulturno ali ekološko vrednostjo. Večina je velikih in s polno opremo in uslugami.</i>	61	25.4
<i>državna rekreacijska območja / state recreation areas</i>	<i>Omogočajo doživetaj kot so kampiranje, pikniki, plavanje, ribolov,... Večina jih je ob vodah v notranjosti, so precej majhna in opremljena slabše kot državni parki.</i>	34	14.2
<i>državne plaže / state beaches</i>	<i>Oceanske obale, namenjene v prvi vrsti obalnim aktivnostim in ribolovu. Večina jih ima kampe ter površino do 40 ha.</i>	71	29.6
<i>obcestni kampi / wayside campgrounds</i>	<i>Manjši kampi ob cestah.</i>	3	1.3
<i>državna rekreacijska območja za vozila/ state vehicular recreation area</i>	<i>Področja za individualno ali tekmovalno izvencestno vožnjo.</i>	2	0.8
<i>zgodovinske znamenitosti / historical units</i>	<i>Kraji in objekti državnega zgodovinskega pomena; vključujejo zgodovinska mesta in objekte v urbanih območjih.</i>	37	15.4
<i>državni rezervati / state reserves</i>	<i>Vsebuje izjemne ali nenavadne resurse ali imajo posebno znanstveno vrednost. navadno precej manjši od državnih parkov, nekateri celo zelo majhni. Razvoj omejen.</i>	14	5.8
<i>državna območja divjine / state wildernesses</i>	<i>Obsežna območja, ki so zadržala prvobiten značaj. Lahko so znotraj drugih večjih enot. Nerazvita, izjema so poti.</i>	2	0.8
<i>naravni rezervati / nature preserves</i>	<i>Majhna območja (često znotraj drugih enot), ki imajo posamezne elemente znanstvene vrednosti, redke ali ogrožene vrste oz. edinstvene geološke ali topografske značilnosti.</i>	16	6.7

Državni parki v Kaliforniji

Primer Kentuckey

Omrežje sestavlja 45 enot, ki jih po obliki in namenu delijo v tri razrede (glej karto št.9):

1. letoviščni parki (major resort parks). To so večje enote s prenočitvenimi zmogljivostmi.
2. rekreacijski parki (recreation parks). Tu je poudarek na dnevni rekreacijski rabi.
3. state shrine - gre za spomenike, muzeje, zgodovinske objekte.

Primer Florida

Zaradi ranljivosti floridske obale po naravnih nesrečah (tropski cikloni, ki v vetrom in valovi povzročajo katastrofalno škodo) ter teženj po pozidavi čim bližje obrežja, kar uničuje sipine in močvirja hkrati pa zelo otežuje javen dostop na obalo je ta del ZDA eno izmed območij, kjer preizkušajo različne možnosti planskega urejanja konfliktov med različnimi rabami.

Leta 1970 so uvedli takoimenovane set-back linije, potekajoče vzporedno z obalo. Z njimi so določili obalni prostor (med morjem in notranjostjo) znotraj katerega je prepovedan vsak razvoj. Prvotne linije so bile oddaljene od notranje (kontinentalne) meje sipin od 8 do 17 m. ob nadaljnjih planskih programih in ukrepih pa so jih marsikje razširili na 100 in več metrov. Leta 1980 je Florida (na podlagi dokumenta Coastal Zone Management Act) pripravila Coastal Management Plan, ki poleg rekreacije vključuje tudi druge rabe obale.

Šele leta 1983 so začeli na tej osnovi pripravljati konkretni program upravljanja "Rešimo našo obalo", ki ni bil namenjen samo zaščiti obale temveč tudi zagotavljanju dostopa do morja. Najbolj očiten konkreten ukrep tega programa je razvoj obalnih parkov. Ta zajema šest zveznih morskih obalnih delov in štiriindvajset državnih parkov, ki so namenjeni rekreaciji. Za vstop v parke velja vstopnina. Ta program je omogočil dostop in zaščito obale na kateri je sicer preko 70% zasebnih zemljišč.

Drugi javni rekreacijski resursi.

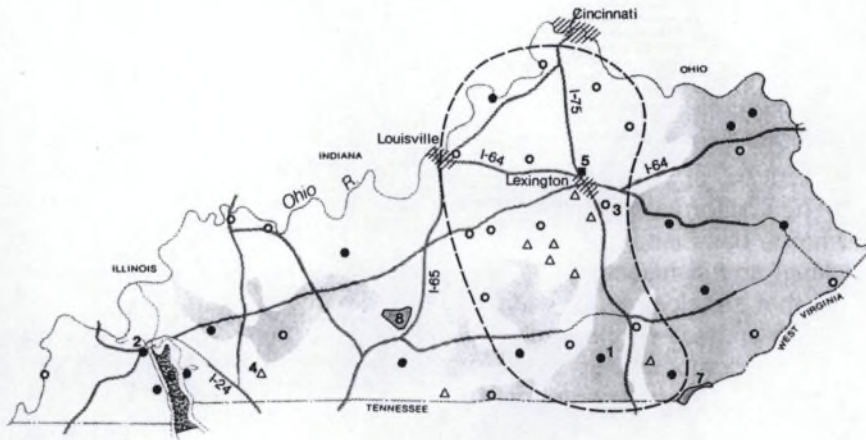
Poleg državnih parkov upravljajo države preko državnih agencij tudi z:

resursi za ribolov. Tako države upravljajo s strugami, rekami, jezeri in oceani, kjer je možen ribolov. Navadno pa je pod njihovo oblastjo tudi nadzor nivoja in kvalitete vode, predpisi o ribolovu, ribogojnice. Vloga oblasti pri zagotavljanju ribolovnih možnosti se kaže v zagotovitvi dostopnih mest z ozkimi koridorji od najbližjih javnih cest, z gradnjo: parkirišč, privezov za čolne, toaletnih prostorov, pomolov, izposojevalnic čolnov in okrepčevalnic.

Resursi za čolnarjenje. Na močan razvoj čolnarjenja po II. svetovni vojni so se državne oblasti različno odzvale, predvsem pa z izboljšanjem dostopa za ribiče na pomembnejših vodah za čolnarjenje ali ob razvitejših privezih v državneih in pokrajinskih parkih. Ponekod tudi z razvojem posebnih sistemov za čolnarjenje (kanali, prekopi, pristanišča, marine).

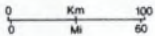
Karta št. 9

Državni parki v Kentuckyju

- State resort parks
- State recreation parks
- △ State shrines
- National parks
- ▨ Wooded
- ▨ Urbanized
- Limited access highways

1. Cumberland Falls State Resort Park
2. Kentucky Dam Village State Resort Park
3. Fort Boonesborough State Park
4. Jefferson Davis Monument State Shrine
5. Kentucky State Horse Park
6. Land Between the Lakes (TVA)
7. Cumberland Gap National Historic Park
8. Mammoth Cave National Park

Za večino umetnih vodnih poti skrbizvezna administracija, vendar narašča število tistih pod oblastmi na državnem nivoju. Njihova dejavnost je : restavriranje kanalov, ki s pripadajočim zemljiščem omogočajo vrsto rekreacijskih aktivnosti (križarjenja z motornimi čolni, vožnje s kanuji, hoja, pohodništvo, kolesarjenje, smučanje, snowmobiling, drsanje, ribolov, lov, kampiranje...). Kanali *rights-of-way* so često pod upravo državnih oblasti. Nekateri kanali so spremenjeni v državne parke, pa tudi sicer lahko državni parki vsebujejo elemente državnega sistema kanalov. Za nekatere pa skrbe tudi lokalne oblasti parkov.

Finančni in tehnični viri

Državne oblasti dajejo pomembne finančne prispevke tudi lokalnim upravam rekreacijskih območij. To je lahko denar iz zveznega fonda, ki je državnim oblastem dan za nadaljno razdelitev, predvsem za: planiranje in gradnjo rekreacijskih objektov ter pridobitev zemljišč. Tehnični prispevki državnih oblasti lokalnim oblastem pa zlasti: izsledki raziskav, ki jih izvajajo na višjih nivojih v korist lokalnih sistemov. V nekaterih primerih osebje višjih oblasti neposredno sodeluje oz. pomaga lokalnim v raziskavah, planiranju, rabi dotacij, razvojni politiki, organizaciji in programiranju aktivnosti.

REKREACIJA IN TURIZEM V PROSTORSKIH PLANIH
- sintezni pregled

Pravne in vsebinske osnove

1. Primer: ŠVICA.

Naloge prostorskega planiranja so v Švici porazdeljene med tri ravni planiranja in sicer na zvezno (državno), kantonalno in občinsko. Po zakonu o prostorskem planiranju je koordinativna vloga vseh treh ravni dodeljena kantonalnim usmerjevalnim planom. Na zvezni ravni se sprejemajo samo globalne usmeritve prostorske politike. Med trinajstimi pglavitnimi usmeritvami nobena posebej ne zadeva področje "rekreacija in turizem". Med nalogamin zveznih organov, s katerimi naj se uresničuje omenjenih trinajst usmeritev, se le dve neposredno nanašata na obravnavano področje in to: izdelava navodil za pripravo zahtevkov za gradnjo smučarske infrastrukture ter izdelava podlag o medsebojnih vplivih med turizmom in prostorskim planiranjem.

Opredelitev zasnove območij za rekreacijo in turizem je torej zadeva kantonalnih prostorskih planov, ki skladno z njihovim uskaljevalnim zanjajem opredeljujejo posamezna območja strukturno (brez natančnih mej). Vendar globalno opredeljena območja pglavitnih prostorskih funkcij, med katere sodi tudi rekreacija, omogočajo temeljno koordinacijo v horizontalni in vertikalni smeri, kar je osrednja naloga teh planov (koordinacijo med sektorskimi plani, občinskimi, kantonalnimi plani in zveznimi cilji). V planih občin pa je podrobneje (natančno) opredeljena raba tal.

2. Primer: NEMČIJA

Naloge prostorskega planiranja so v Nemčiji porazdeljene med štiri ravni planiranja, na zvezno, deželno in znotraj nje še regionalno ter občinsko. Na zvezni ravni gre, podobno kot v Švici, za opredeljevanje temeljnih izhodišč in smotriv prostorskega planiranja. Te vsebuje že poseben člen zveznega zakona o prostorskem planiranju. Eden izmed teh smotrov zadeva tudi rekreacijo. Prostorski razvojni program na zvezni ravni pa vsebuje poleg splošnih ciljev tudi konkretne prostorske zasnove (temeljno naselitveno omrežje, temeljno prometno infrastrukturo, zasnovo za odpravo strukturnih problemov zaradi razvojnih disparitet, zasnovo za zaščito posebej pomembnih resursov). Zasnova "rekreacije in turizma" na zvezni ravni torej ni opredeljena.

Težišče prostorskega planiranja je na deželni ravni; zato imajo posamezne nemške dežele (države) še svojo zakonodajo o prostorskem planiranju in urejanju. V okviru deželnih prostorskih planov (ponekod jih označujejo programi) je med področnimi (sektorskimi) plani obravnavan tudi segment "rekreacija in turizem". Obravnavano je v obliki ciljev, ki vsebujejo razvojne usmeritve za posamezne vrste turizma in rekreacije (kaj razvijati) ter norme, ki naj se pri tem upoštevajo (kako razvijati, locirati, varovati). Vsi cilji, t.j. usmeritve in norme, so izraženi v verbalni obliki (torej brez kvantificiranih ciljev in norm). Pač pa vse cilje spremljajo strokovne obrazložitve t.j. utemeljitve. Del ciljev je prostoriziran, kar pomeni, da so verbalno in kartografsko prikazana območja na katera se nanašajo cilji. Kartografsko so opredeljena prednostna območja za razvoj

bližnje rekreacije, prednostna območja za razvoj turizma, ki imajo širši, deželni pomen, ter območja naravnih parkov (ta imajo praviloma tudi pomembno rekreacijsko funkcijo). Členitev, notranja strukturiranost in poimenovanje teh območij se od dežele do dežele razlikuje (glej podrobnejši tekst o prostorskem planiranju rekreacije in turizma v Nemčiji).

Tudi v Franciji in Angliji se v prostorskih planih na zvezni (vsedržavni) ravni ne oblikujejo konkretne zasnove območij rekreacije in turizma. To je prepuščeno planskim ravnam med zvezno in občinsko ravnijo planiranja in to prav tako v takoimenovanih strukturnih planih.

3. Primera: ZDA in KANADA

V državah, kjer so obsežne površine zemljišč v državni lasti, je planiranje rekreacijskih in turističnih območij pa tudi njihovo opremljanje z rekreacijsko infrastrukturo v rokah upravnih organov. Te preko posebnih državnih agencij tudi upravljajo najsi bo z zveznimi (federalnimi) ali državnimi rekreacijskimi območji. Čeprav ta območja v ZDA in Kanadi nazivajo nacionalni parki in državni parki, je njihov velik del namenjen prav rekreaciji. Zaradi naravnih znamenitosti, visoke doživljajske zmožnosti in ustreznosti za rekreacijske aktivnosti (zalsti za hojo, za alpinizem, za smučanje, za rekreacijo ob ali na vodi), je v marsikaterem od teh parkov rekreacija pomembnejša od varovanja narave (npr. obale jezer in morja, nekatere stene). Skladno s tem, številna taka območja zaslužijo ime rekreacijska območja. Znotraj obsežnejših parkov gre običajno za planiranje con, v katerih veljajo različni režimi varstva in možne stopnje opremljanja z rekreacijsko infrastrukturo. Velik del teh parkov je močno oddaljen od velikih aglomeracij in zato služijo predvsem turizmu (ne bližnji rekreaciji).

Tak način državnega planiranja rekreacijskih območij, v sicer liberalnih državah, je posledica posebnih posestnih pogojev: obsežnih zemljišč v državni lasti ter nepohodnosti zasebnih zemljišč. Z državnim prostorskim urejanjem je zato možno zagotoviti dostop do rekreacijskih resursov najširšim slojem ljudi, hkrati pa jih tudi uspešno varovati.

Uresničevanje planov

V analiziranih evropskih državah skušajo zagotoviti uresničevanje v prostorskih planih sprejetih ciljev, usmeritev in norm z naslednjim zakonskim določilom:

- planski cilji so obvezni za vse upravne organe zveze dežel in občin. Ti jih morajo upoštevati pri urejanju prostora, to je pri vseh posegih v prostor in pri izdajanju koncesij.

V nekaterih državah (Nemčija), se upoštevanje planskih usmeritev in norm zagotavlja s postopkom imenovanim "prostorsko urejevalska namera". V postopku, ki ga vodijo upravni organi, se preverja skladnost planiranega projekta oz. posega v prostor s cilji, usmeritvami in normami deželnega prostorskega plana. V kolikor projekt z njegovimi cilji ni usklajen, se lahko zaustavi njegova realizacija (za največ 2 leti).

Z uvedbo presoju o vplivu posegov v okolje, se je predhodno preverjanje razširilo z močnejšim upoštevanjem okoljskega vidika. Zakonodaja (v Nemčiji), s katero urejajo izvedbo teh presoj, določa tudi katere rekreacijske in turistične objekte je potrebno podvreči takemu postopku.

Finančni ukrepi za realizacijo v prostorskih planih sprejetih usmeritev in zasnov, se v posameznih državah uveljavljajo tako, da država ali dežele iz proračunskih sredstev sofinansirajo izgradnjo rekreacijskih in infrastrukturnih objektov, nakup ali najem zemljišč ter upravljanje z rekreacijskimi resursi (če so npr. vključeni v naravne parke). V evropskih državah se namenljajo proračunska sredstva za opisane namene v glavnem na osnovi posebnih programov "razvoja rekreacijskih območij" predvidenih v prostorskem planu, pri čemer se združujejo sredstva nosilcev različnih ravni. Običajno gre za financiranje rekreacijske infrastrukture, ki je namenjena prebivalcem določene dežele (četudi jo običajno koristijo tudi tuji turisti). Finančna sredstva za realizacijo rekreacijske infrastrukture v nekaterih državah namenljajo tudi iz skladov, s katerimi uresničujejo planske usmeritve v zvezi s prestrukturiranjem podeželja, melioriranjem zemljišč, urejanjem vodotokov, gradnjo večnamenskih zadrževalnikov, naravnih parkov idr.

Povezava med prostorskimi plani in navedenimi konkretnimi programi, je značilna zlasti za Nemčijo (glej primer Bavarske).

V nekaterih primerih je sestavni del ukrepov prostorskega plana tudi poseben odlok, s katerim se ureja določeno območje, predvsem z restriktivnimi sredstvi. Tak primer je odlok o coniranju Bavarskih Alp (obrazložen je v besedilu, ki podrobneje obravnava Bavarsko), ter številni odloki o proglasitvi narodnih parkov. Slednji poleg restriktivnih določb vsebujejo tudi programska finančna sredstva za izvajanje predvidenih ukrepov.

Spremljanje uresničevanja planov

Zakoni o prostorskem planiranju številnih držav predvidevajo občasno ali redno pripravo poročil o izvajanju prostorskega planiranja in prostorskega urejanja. Poročila, ki so jih dolžni pripraviti upravni organi odgovorni za prostorsko planiranje, praviloma obravnavajo ustrezni vladni resorji in vlada.

Za poročila, ki jih, npr. v Nemčiji, redno pripravljajo na zvezni ravni in posebej v posameznih deželah, je značilno, da vsebujejo:

- analize stanja ter težnje razvoja v prostoru v poročevanem letu;
- pregled ukrepov, ki so bili realizirani na osnovi usmeritev prostorskega plana;
- pregled strokovnih nalog, ki so jih izvedli upravni organi v zvezi z urejanjem posebnih problemov in zadev, ki zadevajo prostor.

Posebej je potrebno pojasniti, da v teh poročilih ne gre samo za pregled realiziranih nalog, temveč za tekočo analizo stanja, teženj in problemov v prostoru, ki so se dogajale po sprejetju prostorskega plana. Na ta način se s poročilom novelirajo težnje razvoja in postavljajo aktualne diagnoze, kipomagajo k planiranju kot permanentni aktivnosti.

V vseh poročilih je v posebnem poglavju praviloma obdelan tudi segment "rekreacija in turizem".

Prostorski informacijski sistem

Čeprav je uspešna izdelava in spremljanje prosotrskih planov odvisna od prostorskega katastra rekreacijskih objektov in območij ter športnih objektov in naprav, so trenutno le redke dežele, ki v sklopu za planiranje odgovornih organov nudijo konkreten in ustrezno prostoriziran pregled teh vsebin. Kot je bilo možno ugotoviti, ima tak kataster ustrezno razvit tudi za področje rekreacije in turizma Bavarska, medtem ko je drugod nepopoln ali pa je v različnih fazah formiranja. Omenjena dežela sodi med pozitivne izjeme, ker je bil vzporedno s prostorskim planom sprejet predhodno že omenjeni program "Prosti čas in rekreacija", katerega uresničevanje so morali tekoče spremljati. Vzrok za nerazvitost katastrov obravnavanega področja (sektor) ni posledica nepomembnosti rekreacije in turizma za prostorsko planiranje, temveč metodoloških in organizacijskih problemov (ki so omenjeni v posebnem projektu Urada RS za prosotrsko planiranje).

Problemi in dileme

V zvezi s prostorskim planiranjem rekreacije in turizma je v strokovni planerski literaturi zaslediti vse več kritičnih mnenj.

Na prvem mestu izpostavljajo pomanjkljivosti na zakonodajnem področju, ki so značilne za vse države. Za področje "rekreacije in turizma" ne obstajajo lastne, specifične zakonske podlage. Prosotrski vidik planiranja rekreacije je obrobno vključen v nekatere sektorske zakone kot so npr. zakon o urejanju voda, o gozdovih, o urejanju kmetijskih zemljišč, o prestrukturiranju agrarnih območij. Tako je posameznim

sektorjem prepuščeno svobodno oblikovanje in uvrščanje usmeritev o rekreaciji in turizmu v svoje plane in programe. Ker med temi sektorji pri izdelavi njihovih planov ni povezav, prihaja do separatnih ciljev in zasnov. Rekreacija in turizem torej nimata svojih avtonomnih in kolikor toliko kompletnih področnih (sektorskih) planov ali programov in konceptov. Če pa se občasno izdelajo so ponavadi abstraktni. Običajno se izdelujejo tudi v nerednih in velikih časovnih razmakih. V Švici kot turistično razviti državi, je bil na zvezni ravni, npr. izdelan koncept turističnega razvoja že leta 1979, šele sedaj se pripravlja nov. Kritika tega koncepta menijo, da so njegove pomanjklivosti naslednje: nima pravne veljave, nima opremljenih ukrepov za uresničevanje ciljev, razen tega pa gre v njem za diskrepanco med predvidenimi cilji o kvalitativnem razvoju in dejanskem razvojem.

Zato prostorsko planiranje kot koordinirano planiranje na obravnavanem področju nima ustreznega partnerja in področnega (sektorskega) plana.

V nekaterih državah (npr. v Nemčiji) vidijo ustreznega partnerja za planiranje področja rekreacije v krajinskem planiranju. Sedanja zakonodaja o varstvu narave v Nemčiji, predvideva tudi izdelavo krajinskih parkov. Po izhodiščih zakonodaje, ki se nanaša na varstvo narave je "raznolikost, značilnost in lepota narave in krajine" predpogoj za rekreacijo, kar pomeni, da naj se pri krajinskem planiranju upošteva tudi to področje. Značaj krajinskega planiranja pa je vendarle dvojen. Na eni strani je namenjen izdvajanju varstvenih območij in oblikovanju ustreznih zaščitnih in negovalnih ukrepov. Na drugi strani se skušajo v njegovem sklopu združiti ekološka izhodišča planiranja. V zadnjih letih je v tem sklopu še posebej močno prizadevanje po zaščiti biotopov. Tak razvoj krajinskega planiranja ovira avtonomno ciljno usmerjeno planiranje rekreacije.

Prostorsko planiranje na deželni in regionalni ravni, katerega namen je upoštevanje in koordiniranje različnih funkcij je nepopolno, če za določeno funkcijo človekovega delovanja, (to je "turizem in rekreacija") ne razpolaga z urejenim področnim (sektorskim) planom oz. cilji usmeritev, ki presegajo lokalni nivo. Še posebej pomembno je, da morajo za konkretnimi usmeritvami stati tudi ukrepi in njihovi nosilci, kar pa manjka prav pri obravnavanem sektorju. Ker so nosilci na področju rekreacije in turizma močno razdrobljeni, jih je težko združiti in pritegniti k sodelovanju pri planiranju. V posameznih državah skušajo zato za posamezne pokrajine oz. območja, kjer sta rekreacija in turizem pomembni funkciji, oblikovati posebna združenja za izdelavo planov ali programov.

Iz nemških poročil se kot uspešen način programiranja v okviru posebej formiranih združenj omenjata Skupnosti za planiranje rekreacije v območju Frankfurta ter v območju Münchna, v katere je vključenih več občin. Take skupnosti se formirajo tudi za planiranje in opravljanje v angleških krajinskih parkih ali za planiranje posameznih obalnih predelov. Njihov namen je za območje, kjer je turizem in rekreacija pomembna funkcija, zagotoviti medobčinsko in medsektorsko sodelovanje ter vključevanje

zasebnih nosilcev in društev ter tako preseči "birokratski" način planiranja, ki pogosto ostaja brez konkretnih ukrepov.

V zadnjih letih se v razvitih državah uveljavljajo veliki rekreacijski in turistični projekti, ki zasedajo razmeroma velike površine in pobujajo pomembne ekološke in socialne učinke. Med take projekte, katerih nosilci so zasebne družbe, sodijo zlasti marine, naselja počitniških hiš, žičniško-smučarski sistemi, golf igišča, počitniški ali rekreacijski parki s kompleksom rekreacijskih objektov, kopalni kompleksi. S prenašanjem investiranja rekreacijske infrastrukture iz javnega sektorja (npr. iz občin) na zasebna podjetja, se krepi pomen preurejanja posameznih projektov. "Presoja vplivov na okolje", ki jo v zadnjih letih uvajajo z ustreznimi predpisi v številnih državah, ima po mnenju mnogih to pomanjklivost, da se preverja predvsem ekološki vidik predvidenega posega, čeprav imajo veliki projekti lahko pomembne učinke tudi na socialno in gospodarsko strukturo širše okolice (npr. na zaposlitveno strukturo). Omenjajo tudi, da ima tak postopek hibo, saj za predvideni poseg ni možno predlagati oz. izbrati druge alternativne lokacije. Posest zemljišča, ki je predviden za izvedbo projekta običajno diktira izvedbo le na določeni lokaciji.

Strokovni priročniki za pripravo in izvajanje prostorskih planov in programov

Za usklajevanje planskih zasnov med posameznimi nivoji planiranja (med deželnimi in občinskimi zasnovami) ali tudi znotraj istega nivoja (med regionalnimi plani znotraj dežele) so pomembna podobna strokovna metodološka izhodišča. V zvezi z rekreacijo in turizmom je pomembno poenotiti metodološka izhodišča za izdvajanje in strukturiranje prednostnih območij.

Presoje vplivov na okolje ali tudi na druge prostorske strukture, pa narekujejo pripravo "navodil", s katerimi naj se olajša ustrezna priprava projektov in kasnejša presoja njihove ustreznosti.

Z izdajo metodoloških navodil za planiranje so pričeli v nekaterih državah v sedemdesetih letih.

Vendar je značilno, da priprava in eventualna izdaja takih navodil ne poteka sistematično in kontinuirano. To je deloma pogojeno z dejstvom, da se metode planiranja stalno razvijajo in stem zastarevajo, pa tudi s tem, da je zaradi številnih "lukenj" oz. nedorečenosti njihovo izdvajanje izpostavljeno kritiki. Velik del konkretnega metodološkega instrumentarija zato obleži v internih publikacija planskih organov.

Povzetek zaključkov

“Rekreacija in turizem” je kot samostojna prostorska funkcija zastopana v deželnih in regionalnih prostorskih planih. V evropskih državah imajo ti plani pretežno usmerjevalno in koordinativno vlogo.

Smotri (v zvezi z rekreacijo in turizmom)

- Varovati rekreacijske resurse.
- Omogočati rabo in uživanje rekreacijskih resursov javnosti.
- Razvijati in opremljati rekreacijska območja namenjena javnosti
- Zavirati zasičenost in onesnaževanje rekreacijskih in turističnih območij.

Oblike konkretnih (prostoriziranih) prostorskih zasnov

- Opredeljevanje prednostnih območij za rekreacijo in / ali turizem.
- Coniranje rekreacijskih območij za “mehke” (narvni parki) in “trde” oblike rekreacije.
- Opredeljevanje območij omejevanja določenih oblik turistične infrastrukture ali superstrukture (npr. počitniških stanovanj, žižnic).
- Opredeljevanje območij programiranega (usmerjenega) pospeševanja določenih oblik turisitčne / rekreacijske infrastrukture (območja posebnih programov).
- Težiščne turisitčne lokacije (centri).

Oblike ciljev, smernic, norm za dosego smotrov

- Splošni verbalni cilji in smernice (kaj razvijati, kaj omejevati).
- Prostorizirani cilji (kje razvijati ali omejevati).
- Splošne verbalne normativne smernice (kako razvijati)
- Kvantificirane normativne smernice (kako razvijati; izražamo s številčno izraženimi kazalci)

Ukrepi za uresničevanje

Cilji, smernice, norme:

- obvezni za upravne organe vseh ravni (občinskih, deželnih, državnih) pri izdelavi svojih programov;

- pri izdvajanju koncesij;
- pri lokacijskih postopkih;
- pri presoji vplivov na okolje.
- Podlaga za izvajanje konkretnih programov razvoja posameznih rekreacijskih območij in turističnih središč.
- Podlaga za sofinansiranje konkretnih posegov oz. projektov iz javnih sredstev.
- Podlaga za izdelavo "navodil" v zvezi z uresničevanjem pomembnejših posegov (npr. naravnih parkov, počitniških naselij).

Pogoji za spremljanje uresničevanja

- Tekoče analize s časovno determiniranimi poročili.
- Aktualna banka podatkov - prostorski kataster.

Specifični problemi in dileme

- Odsotnost sektorskih planov ali programov na državni in deželni ravni, njihova posplošenost (nekonkretnost), odsotnost prioritet in ukrepov.
- Sistemsko neurejeno oz. nedorečeno financiranje javne rekreacijske oz. turistične infrastrukture in rekreacijskih območij (npr. naravnih parkov, odkup ali najem zemljišč, gradnja planinskih poti, javnih parkirišč) iz proračunskih sredstev različnih ravni.
- Nejasna organiziranost pri eventuelni izdelavi in uresničevanju konkretnih programov posameznih rekreacijskih in turističnih območij.

POMEMBNEJŠA LITERATURA IN VIRI

1. America's National parks. National Park Foundation. Washington 1994
2. Bechmann A., Problematik und Loesungsversuche in Erholungsgebieten. Handbuch fuer Planung Gestaltung und Schutz der Umwelt. Band 3; Muenchen 1980; str. 317-344
3. Chubb M., Chubb H.R., One Third of our Time? New York 1981
4. Elsasser H., Tourismus und Umwelt. Wirtschaftsgeographie und Raumplanung. Vol. 10; Zuerich 1990
5. Empirische Untersuchungen zur aeussern Abgrenzung und inneren Strukturierung von Freizeittraeumen. Forschungs- und Sitzungsberichte. B. 132. Hannover 1980
6. Fluckiger H., Ueber den Stand und die Weiterentwicklung der Raumplanung in der Schweiz. Berichte zur Raumforschung und Raumplanung. H. 5-6.; Wien 1988; str. 3-8
7. Froesch R., Saettigung im Tourismus - Probleme und Loesungsmoeglichkeiten. Wirtschaftsgeographie und Raumplanung. Vol. 15; Zuerich 1993
8. Job H., Koch M., Ressourcenschuetzende Raumordnungskonzepte als Moeglichkeit fuer eine umweltschonendere Freizeit- und Erholungsnutzung. Raumforschung und Raumordnung. H.6; Hannover 1990; str. 309-318
9. Kern M., Ansaetze zu einer nachhaltigen Tourismuspolitik des Bundes und der laender. Materialien zur Fremdenverkehrsgeographie. H. 31; Trier 1992
10. Koch M., Die Privatisierung kommunaler Freizeiteinrichtungen. Materialien zur Fremdenverkehrsgeographie. H. 26; Trier 1993
11. Landesplanung in Bayern. Bayerisches Staatministerium fuer Landesentwicklung und Umweltfragen. 1978
12. Mielke B., Regionalplanerische Steuerung von Freizeitinfrastruktur im Freiraum. ILS Schriften 91; Nordrhein-Westfalen 1992
13. Murphy P.E., Tourism - a community Approach. New York-London 1985
14. Patmore A.J., Recreation and Resources. Oxford 1983
15. Pearce D., Tourist Development. New York 1991
16. Program Freizeit und Erholung. Bayerische Staatsregierung. Muenchen 1970
17. Recreational Uses of Coastal Areas. Edited by Paolo Fabbri. The Geojournal Library. Vol. 12; Dordrecht-Boston-London 1989
18. Schmitz G., Raumordnung in der Bewahrung - ueber Stand der Raumordnung in der Bundesrepublik Deutschland. Berichte zur Raumforschung und Raumplanung. H. 5-6; Wien 1988; str. 9-20
19. Wurzer R., Vorschlaege fuer Wieterentwicklung der Raumplanung und Raumordnung in Oesterreich. Berichte zur Raumforschung un Raumplanung. H. 5-6; Wien 1988; str. 21-39

Gradivo aktualnih prostorskih planov, ter planov in programov razvoja rekreacijskih območij, poročila o prostorskem urejanju, metodološke priročnike in pravne akte smo proučili pretežno v dokumentacijskem centru Bundesforschungsanstalt fuer Landeskunde und Raumordnung v Bonnu.